

Pengevirke 1₂₀₀₀

TIDSSKRIFT FOR NY BANKKULTUR APRIL

Ung 2000

Indhold

ISSN 1399-7734

Pengevirke 1-2000

udgives af
Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-mail:

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

Hjemmesider:

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

Udkommer

4 gange om året.
Næste gang 14. juni 2000

Oplag: 5.100

Frist

for bidrag til næste nummer er
15. maj 2000

Danske indlæg

sendes til Merkur
Vejgaard Møllevej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835

Norske indlæg

sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199

Fotos:

se de enkelte artikler

Redaktionsgruppen består af

Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne@moss.steiner.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Tryk

Bræmer Tryk a/s

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk her i bladet er forfatterne selv ansvarlige for. De enkelte artikler og indlæg er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

3	Ungdommen, kulturen og årtusindskiftet	Hans-Jørgen Høinæs
5	Forventninger til genforeningen	
6	Et opgør med postmodernismen	Simon Nyborg
8	Brobygggerskolen	Redaktionen
9	Unge vædder med Kommisionen	Søren Meinert
10	Thors hammer	Ole Uggerby
12	Miljøbåten Kameleon	Jannike Østervold
13	Natur og Ungdom i Norge.....	Jannike Østervold
14	Er der liv på landet?	Red. Ole Uggerby
18	Ungdom i Sydafrika.....	Ilona Bechsgaard
19	Om fremtiden?	Borgny Berglund
20	Penger og køpepress	Arne Øgaard
20	Penger for fortjeneste	Arne Øgaard
22	Fremtiden i deres hænder	Ilse Kofoed
23	Det rådner fantasien væk (digt)	Roald Dahl
24	Sira byhøns	Erik V. Grootveld
25	Gården som pedagogisk ressurs	Kristina Parow
26	Steinerskolen på Rotvoll	Kjell Helge Johansen
28	En skole for samfunnsfornyelse	Arne Øgaard
29	Stakkels mig?	Mads Leth Jørnø
30	Det grønne spor	Mads Eskesen
33	Nytt fra Cultura	
33	Nyt fra Merkur	
34	Nye bøger	
35	Bidragydere	

Pengevirke

- er tidsskrift for de to bankinitiativer Cultura, Norge og Merkur, Danmark.

I dette andet nummer af Pengevirke har vi samlet en række artikler, som på forskellig vis handler om unge og ungdom. I de fleste tilfælde har de beskrevne projekter og organisationer valgt at benytte Cultura og Merkur som deres finansielle samarbejdspartner. I andre tilfælde er der tale om bidrag fra privat-kunder, som i forbindelse med deres arbejde, rejser o.lign. lader sig inspirere til at skrive bidrag. Der forekommer også artikler fra personer, som er engageret i samfundsspørgsmål - og som på anmodning indvilliger i at skrive til dette blad. Endelig fungerer bladet som informationsmedie mellem Cultura, Merkur og deres respektive kunder. Derfor optræder der jævnligt banktekniske informationer, orientering om relevante arrangementer ligesom bankernes egne folk formulerer synspunkter og holdninger til aktuelle samfundøkonomiske emner.

Vi er taknemmelige for den velvilje og begejstring redaktionen bliver mødt med, når vi henvender os og spørger efter bidrag.

Unge og ungdom

Har den voksne generation, som nu sidder ved roret, forvaltet jorden, miljøet og kulturen på en måde, så vi kan være bekendt at overdrage opgaven til næste generation? Det spørgsmål er der antageligt mange af dette blads læsere, som gennem tiden har stillet sig. Man kan sige, at det spørgsmål udgør halvdelen af et generationsproblem. Den anden halvdel handler om, hvorvidt vi har formået at udvikle, uddanne og forberede vore afløbere, næste generation, til at overtage opgaven? Det er baggrunden for hovedparten af artiklerne i dette blad, som vi håber kan inspirere et lille stykke ind i fremtiden.

Ungdommen, kulturen og årtusindskiftet

Af Hans-Jørgen Høinæs

Ungdommen og tiden

Som den nulevende franske filosof og civilisationskritiker Paul Virilio så ofte har påpeget, så har en stor del af den nyere teknologi gået ud på at overvinde to centrale, menneskelige dimensioner: *tiden* og *rummet*. I forbindelse med de nyeste transportmidler og med medie- og IT-teknologien kan vi nemt opfatte jorden som "en global landsby", samt at vi også næsten kan føle os "allestedsnærværende" på en gang.

Dette er naturligvis en interessant udvikling, som kan have sine praktiske fordele. Men den kan også medføre - noget som både Virilio, filosofen Alan Bloom og andre påpeger - at vi føler os ude af trit med os selv. Vi får dårligere tid, arbejde og fritid blandes sammen i en stor pærevælling, alt accelererer så hurtigt, at vi nemt kan tabe vort fodfæste i *det naturlige*.

En konsekvens af dette er også at vi kan blive fremmedgjorte overfor *de fire livsaldre*: Barndom, ungdom, voksen alder og alderdom.

Der findes en lang historie om hvordan det blev således, men vi ser det feks. tydeligt i 1980'ernes

trend: Du er fed og færdig på arbejdsmarkedet, når du er over 40, de ældre er blevet uinteressante for både liv og samfund, mens yngre helst burde finde deres egen niche og sidde i direktørstolen, når de er 28.

Og i 1990'erne presede puberteten og ungdommens pop-

kultur sig, med mægtige markeds kræfter i ryggen, ned til 8-9 årige, således at hvert andet pigebarn så sig nødt til at ligne en Barbie eller Spice Girls-model, mens drenge blev hip-hop'ere eller computer-freaks.

Skal vi forstå ungdommen, feks. mellem 18 og 28, må vi derfor forstå den på to niveauer: På *Det naturlige plan*, biologisk og sjæleligt, og på *Samfunds-trend planet* -

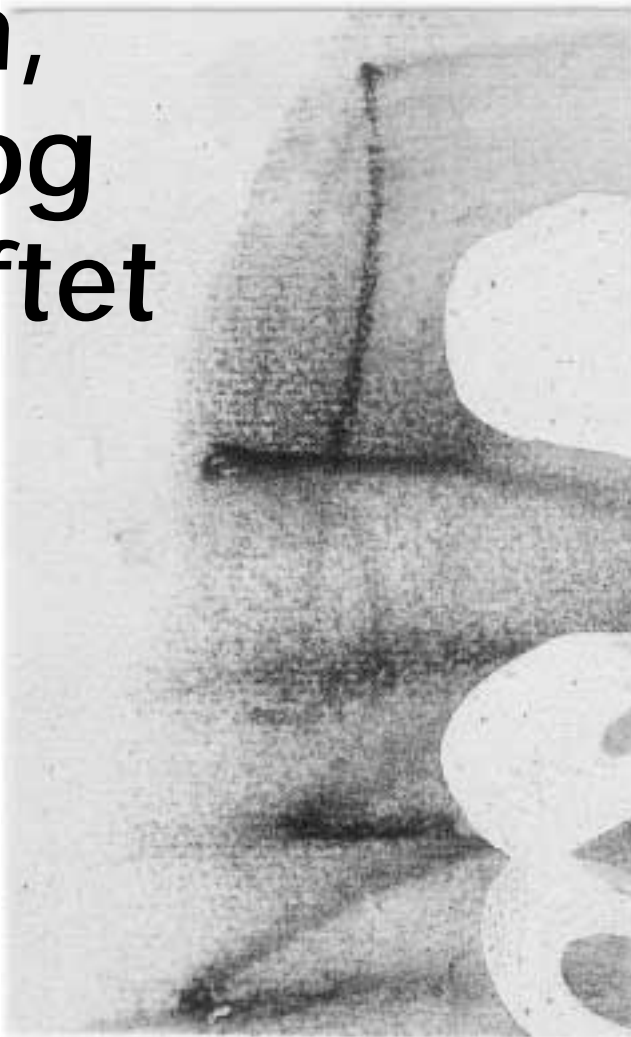
dvs. ud fra den stil og de "moderigtige" retninger som vort uoverskuelige, medie- og forbrugvenlige "risikosamfund", som sociologen Ulrich Bech kalder det, påvirker de unge med.

Det naturlige plan kan kort beskrives således: Ethvert ungt menneske er *søgende*. Det kommer ind i verden med endnu ubrugte livskræfter, med en art iboende nysgerrighed og visdom, samt med en *sjælekonstitution* (noget Rudolf Steiner (noget Rudolf Steiner fremhæver), som er anderledes end den foregående generations. Dermed kan ungdommen, hvis den får lejlighed og *tid* til at finde ud af både sine egne ressourcer, samt mulighederne i samfundet, bringe nye impulser ind i det sociale liv.

Men i mødet med *samfunds-trendplanet* kan nu to ting ske, hvoraf den ene synes at være rimelig naturlig: En kollision med voksengenerationen, samt at det accelererende pres fra både arbejdsmarkedet, medie-trends og det såkaldte "samfundets krav", kan

forhindre det unge mennesket i at finde både sig selv og sine opgaver.

Problemerne generationerne imellem dukkede, så vidt jeg kan se, for første gang historisk op allerede i 1880'erne. I essayet *De tre ungdomsoprør i vårt århundre* (1) har jeg beskrevet dette nærmere. Da blev *generationskløften* for alvor en realitet. Som far til den norske digter, Nils Collett Vogt,

Gratit: Thomas Frisholm

opgivende siger til sin søn, efter en konfrontation i slutningen af 1880'erne: - "Vi er fra to forskellige verdener du og jeg, og har ingen føling med hverandre" (1). Så kom Wandervogel-oprøret omkring år 1900, det første ungdomsoprør i vort århundrede, Hippie/student- og marxistoprøret omkring 1966-68, og endelig BZ- og gadekrigsoprøret i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Det sidstnævnte havde sin egen resignerede og ekspressive karakter: *No Future*, kan jeg huske der stod skrevet på en betovæg i Holbæk i 1980, og *Ødelæg* det som ødelægger dig! på en mur i Vest-Berlin.

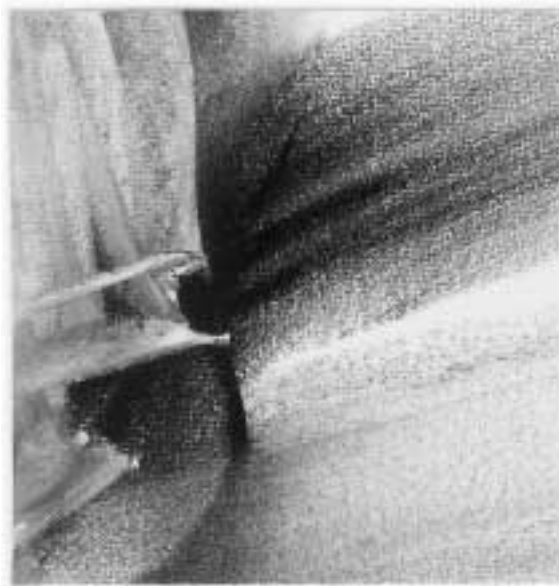
Men hvad er sket med ungdommen og kulturen siden dengang? Og hvordan ser situationen ud i dag?

IT-samfundet, økologien og alternativerne

Allerede fra slutningen af 1970'erne og indtil midten af 1980'erne skete der en ændring i vort samfund og i ungdomskulturen.

Mens 1970'erne, specielt for ungdommens vedkommende, havde været præget af socialt engagement, sociologi/ samfundsfag på de videregående uddannelser,

Grafik: Thomas Friisholm

og alternativbevægelser, så bød 80'erne på individualisme, intensivering af drømmen om karriere i erhvervslivet - med *yuppies* ungdommelige mål om at nå lederstolen, helst før man var fyldt 30.

Kunsten bød på ny ekspression, den økologiske bevidsthed voksede, det samme gjorde interessen for New Age og terapi-junglen. Kritikken af ideologier eller "store fortællinger", som de postmoderne filosoffer kaldte dem, skød op, og konturerne af et uundgåeligt multietnisk og overnationalt IT-samfund begyndte at vise sig som virkelighed.

Ifølge Institut for Fremtidsforskning i København, i 1997, var det disse etablerede idealer fra Informationssamfundet, som nu kom til at dominere, fra slutningen af 1980'erne og videre frem i vor egen tid: Den vigtigste ressource, ifølge fremtidsforsker Steen Svendsen, var *kundskab*, den vigtigste energikilde *elektronik*, den højeste statusperson *videnskabsmanden*, det vigtigste værktøj *PC'en* og den vigtigste aktivitet *arbejde og fritid* i en næsten umærkelig glidende overgang (2).

En specifik ungdomsbevægelse eller ungdomskultur, som sådan, fandtes ikke. Angsten for at blive arbejdsløs og ikke at kunne følge med i uddannelses- og karriereracet, kom også til at præge ungdommen; og netop derfor var der færre end før, som bevidst søgte idealistisk eller socialt arbejde. Det samme gjaldt tilstrømning

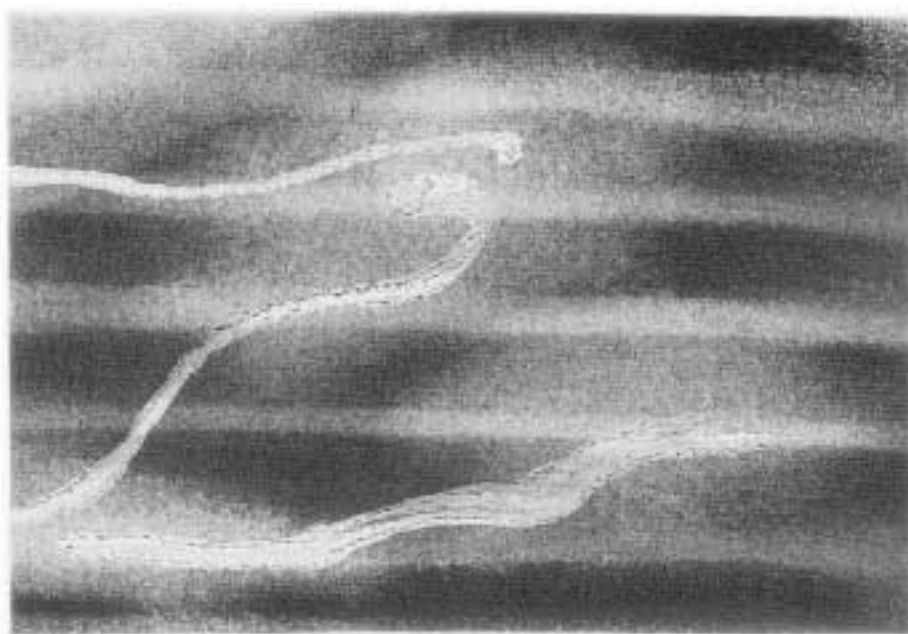
gen af unge til alt fra biodynamiske landbrug, alternative virksomheder osv. Men paradoksalt nok, syntes ungdommens interesse for en *etisk livsstil, filosofi* og tildels *åndelig søgen* alligevel at være fortsat, rimelig uforstyrret, på en pluralistisk og individuel måde. For noget *ungdomsoprør* har der ikke været tale om - heller ikke nu, hvor vi skriver år 2000. Meget af ungdommens psykiske energi er blevet kanaliseret ind i alt fra *rave* og *house-musik* til *pop*, *PC-klubber* og kampen for at få et arbejde af angst for at blive marginaliserede outsiders.

Ungdommen søger noget, og det har den altid gjort. Findes der tegn i tiden, som går udover de idealer, som det liberalistiske og individualistiske karrieresamfund har at tilbyde ungdommen? Ja, det gør der.

Er der en ny bølge af ungdommelig idealisme på vej?

Dette spørgsmål er ikke overdrevent. Der findes kommunale ungdomsklubber, politiske, religiøse og bunkevis af andre traditionelle foreninger for unge. Men ved nærmere eftersyn virker det ikke som om de

Grafik: Thomas Friisholm

egentligt har fingeren på pulsen, når det gælder at formulere ungdommen ved årtusindskiftets dybere længsel og behov.

Enkelte unge kunstnere gør det. F.eks. den danske dramatiker Jokum Rohde, som nu rigtignok er 30 år, og som debuterede i 1993 med forestillingen "*To dage ud fra lørdag nat*". I et interview i *Information* (26.-27.2.2000) tager han et opgør med den

såkaldte *Generation X*, de som i slutningen af 80'erne og som i løbet af 90'erne gik ind for postmodernismens idé om at virkeligheden er fragmenteret og sidestillet, og at de store meningsfyldte fortællinger om liv og død er fortabte. - Kunstens svar på at de store fortællinger er døde, er at lave endnu større fortællinger, hævder Rohde. (3)

Han stiller sig klart uforstående overfor *Generation X* realismen "der ukritisk accepterer den postmoderne påstand om, at der ikke er nogen virkelighed og mening. - I stedet for at tage konsekvensen, så oplever vi ofte (...) en tomgangs- og rodløshedsdyrkelse som udtryk for en værdi i sig selv, og det er ikke det, kunsten skal." (3)

Den samme holdning finder vi, meget præcist udtrykt, et helt andet sted iblandt de unge. Det drejer sig om *Nordisk Ungdomspatrolje* i Århus, som består af unge konsulenter fra Norge, Sverige, Finland og Danmark.

På Internettet formulerer de sig i forbindelse med en række eksistentielle såvel som sociale spørgsmål. Og bevidst om *Generation X's* mangel på tillid og mening, indskriver de sig som *Generation Y*. (Dvs. de fleste af dem, som er under 25 år). Men samtidig forklarer de betegnelsen: "Men hvorfor overhovedet at bruge den betegnelse? (...) Generation why. Sådan kan det også læses. For vi stiller spørgsmål ved tingene. (...) De store historier og

systemer er døde. I vores verden. Vi er enormt skeptiske og mistroiske overfor autoriteter eller mennesker, der prøver at presse ting ned over hovedet på os."

Men alligevel fornemmer de et konstruktivt menneskesyn, "alle kan noget. Alle har ressourcer." Og i den sammenhæng roser de, f.eks. Den Frie Ungdoms-

uddannelse. De giver også udtryk for, at hvis de voksne kritiserer dem, fordi de ikke umiddelbart "bliver til noget", så skyldes det, at det tager tid at finde ud af verden og sig selv.

Det mest gribende ved deres manifest, sådan som jeg læser det, er *De 12 gode råd* til den voksne verden. Jeg citerer indledningen og et par af punkterne. (indsat i boks)

"VI VIL GODT være med til at bygge broen over generati-
onskløften. Vi skal bare lære at forstå hinanden. Nedenfor
er et udpluk af gode råd, jeg har stillet op til dig, der
arbejder med unge på amatør- eller professionelt plan.
Brug dem, hvis du kan.

1. Stil os de rigtige spørgsmål i stedet for at give os de
forkerte svar. Pres os ikke ind i noget, men hjælp os ind
på vores vej.
2. Giv os tid. Prøv nogen gange at træde et skridt tilbage
eller lad debatten køre et kvarter længere. Vi har ikke
gjort os de erfaringer, som du har.
3. Du behøver ikke at være den der finder på for os - vi
kan godt selv. Tænk på situationen i de danske ung-
domsklubber. Alt er fundet på. Og I kan ikke forstå, vi
ikke gider at komme der.
4. Du behøver ikke at være bange for at stille krav til os -
hvis du bare også giver os et ansvar. Vi er ikke stakler,
der skal beskyttes.
5. Prøv ikke at ændre på os. Det kan du alligevel ikke. På
den måde risikerer du, at vi vender dig ryggen. Rum i
stedet vores forskellighed.
6. Du er enormt vigtig for os. Du er bindeleddet mellem
vores idéer og deres virkeliggørelse. Det er dig der har
erfaringerne."

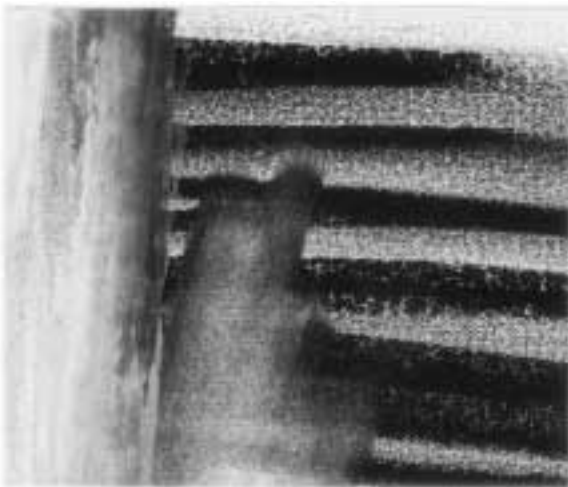
fra Nordisk Ungdomspatroljes hjemmeside:
<http://projekt.net/ntt/text/generati.html>

Hvad siger man så? Efter mine begreber
kunne f.eks. disse råd, disse eksistentielle
formuleringer også stimulere forældre. De
viser et dybt og alvorligt råb til den voksne
verden og implicit antyder de også, at den
voksne skal vise sig i sin menneskelighed,
som han eller hun er. Min erfaring som
højskolelærer og nu ved Statens
Teaterskole bekræfter også disse formuleringer.

Som jeg ser det: *Generation Y* – eller ret-
tere sagt; de unge som nu har en god
milepæl foran sig i begyndelsen af vort
nye årtusind, har behov for at møde voksne,
som kan vejlede og hjælpe, ikke kun
ud fra "det faglige", og
fremfor alt ikke ud fra på
forhånd lagte programmer,
men ud fra menneskelig-
hed, ånd og tillid til de
unge – men altid med en
lyttende og undrende Klods
Hans-attitude i baghovedet.

Samtidig bør den voksne
selv finde tillid til nye, store
fortællinger - som ikke er
programmatiske, men snarere
organiske, etiske og
kvalitative. Det vil sige:
Først når den voksne selv
har erkendt, at det nytter at

Grafik: Thomas Frisholm

hengive sig til de reelle
forsøg på at ændre
samfundet i både øko-
logisk, økonomisk, soci-
al og åndfuld retning -
som allerede er i gang
uden at smugle en ide-
ologi ind i ungdom-
mens bankende hjerter,
så vil også generations-
kløften overvindes. I alle
fald tildels.

For selv om voksen-
verdenen har erfarin-
gerne, så er det ikke sik-
kert, at den altid har
greb om, hvad der
rører sig inde i de unge.
For bag det stadigt vok-
sende konsum-teknolo-
giske samfund, som
stjæler både tid, rum
og menneskelighed i
næsten blind tillid til
kvantitet og vækst,
flammer der en ild i
ungdommens hjerter,
en ild, som pendler
mellem angst, vrede,
håb og tillid.

Noter:

(1) Hans-Jørgen Høinæs: *De tre ung-
domsoprør i vårt århundre*, artikelserie i tids-
skriftet *Janus*, nr. 1, 1987, Holbæk/Tølløse,
ISSN 0900- 8942, også trykt i *Morgen-
bladet*, Oslo.

(2) *Tilbage til framtida*, artikel i *Dag-
bladet*, 8.9.97, Oslo

(3) *Konfrontation som dogme*, interview i
Information, 26.-27.2.2000, København.

En stor tysk ung- domsundersøgel- se viser ti år efter genforeningen voksende forskel på forventninger til fremtiden og sociale normer i øst og vest.

Et solidt flertal blandt tyske unge mener,
at der er for mange udlændinge i deres
land. Især i det tidligere Østtyskland, hvor
der stort set ikke bor nogen udlændinge,
er der en fjendtlig indstilling til indvandre-
re og flygtninge.

Vi havde regnet med, at forskellene ville
være væk omkring år 2000«, siger social-
forskeren Arthur Fischer.

»Udlændingefjendtligheden er mere
udbredt på landet og i småbyer, hvor der
bor få fremmede, end i storbyerne«, siger
socialpædagogen, professor Richard
Münchmeier, der har været med til at
spørge 4.546 unge mellem 15 og 24 om
deres indstilling til tilværelsen og forvent-
ninger til fremtiden.

Overraskende

Tallene i den ny undersøgelse viser en
voksende forskel på unge i det tidligere
Vesttyskland og det tidligere DDR.

»Vi lavede en ungdomsundersøgelse lige
efter genforeningen i 1990-91. Vi var ikke
overraskede over de forskelle mellem øst
og vest, vi fandt dengang. Vi regnede
med, de ville forsvinde i løbet af ti år, altså
nu. Men de vokser«, siger Arthur Fischer.

Det drejer sig bl.a. om holdningen til poli-
tik, hvor de unge i øst er mindre interesse-
rede end unge i vest, også til miljø- og
ressourcespørgsmål. »Her er Greenpeace
og De Grønne de sande tabere«, noterer
Arthur Fischer.

De unge i øst er også mere indstillet på at
yde en indsats og lægger mindre vægt på
at slappe af. Nutidens tyske unge tager i
det hele taget det kapitalistiske konkurren-
cesamfund, som det er.

»Der er ingen tale om revolution eller
ideer om en bedre verden«, siger Arthur
Fischer. »De konstaterer et Europa, hvor
de store penge tæller mere end den lille
mand«.

Politiken tirsdag, d. 28.3.2000

Støt Tuzlas Skoler - Ungdom

Et opgør med postmodernismen

Af Simon Nyborg

Fjernsynet fortæller om en ny katastrofe. Den udspiller sig i et fjernt land, og snart er den væk igen, ikke fordi problemet er løst, men fordi en ny historie har indtaget overskrifterne. Min generation har lært at distancere sig, hvilket ikke skal opfattes som ligegyldighed snarere som afmagt. Men selv om det er svært, så kan man gøre noget og STS Ungdom er et eksempel herpå.

Vores historie starter efter murens fald. Mens alle talte om den nye situation og alle var optimistiske, udbrød der pludselig krig i Europa. Jugoslavien var i opløsning. Efter chokket kom afmagten, krigen stoppede ikke, den blev ved. Og den blev ved med håndvåben, etnisk udrensning og folkemord, det var en beskiddet gammeldags krig, uden millennium-glitter og stjernekrigsprogram.

Der har været mange andre krige og katastrofer siden: To krige i Tjetjenien, borgerkrig i Afghanistan og i Somalia, Etiopien og Zaire, folkemord i Rwanda, uroligheder i Indonesien og massakre på øst-Timor, Orkanen Mitch i Mellemamerika og senest krigen i Kosova. Hvert kontinent har haft sin katastrofe eller krig og hver uge har haft sin egen historie i nyhederne.

I STS Ungdom forstår vi problemerne med at holde fast i den flygtige virkelighed, som tv-skærmene leverer, for vi er selv børn af den samme tid og underlagt de samme vilkår. Men vi har valgt en anden vej end egoismen og det indadvendte. Vi har udvalgt én krig, ét sted, én tragedie ud af de mange, nemlig Bosnien. Vi fordyber os og prøver at forstå, for med viden og indsigt kommer handling og initiativ. Og set i det lys er STS Ungdoms arbejdsområder meget bredere end Bosnien, for gennem indsigt i et område og i en krig kan vi pludselig se lighedspunkter i mange af de andre konflikter, vi får en ramme at forstå det uoverskuelige i, og hvad mere er, vi får mulighed for at gøre en forskel.

kritiserer vi nationalisterne, der oppiskede en hadsk krigsstemning for at lede utilfredsheden væk fra de ansvarlige for arbejdsløsheden og de sociale problemer, nemlig de nyrige – og tit var det nationalisterne selv.

Aktiviteterne

Selvom STS Ungdom er en nystartet organisation, har vi alligevel gennemført en række vellykkede arrangementer.

I november 99 besøgte 56 skole- og flygtningebørn Danmark. Børnene kom fra en grundskole og fra gymnasiet i byen Tuzla i det nordøstlige Bosnien og fra en nærliggende flygtningelejr. Tuzla udmærker sig ved at have været en multietnisk by under hele krigen, byens forsvar bestod f.eks. af nogle borgerværn, hvor bosnjakker, kroater og serbere stod sammen om at forsvare Tuzla mod både kroater og serbere. I Danmark fik børnene, der kom fra alle etniske grupper, dels mulighed for at møde hinanden på neutral grund, dels fik de et afbræk i den hårde hverdag.

I februar i år var STS Ungdom med til at afvikle en mini-tour i Danmark, hvor to bosniske bands fra hver side af Daytongrænsen og en DJ fra Sarajevo gæstede ti danske spillesteder. I marts har der været to danske bands på genbesøg i Bosnien og i april afholdes der et seminar i Bosnien, hvor vi følger op på projektet.

I slutningen af april og i starten af maj besøger ti unge byråds kandidater Danmark. De er alle sammen opstillet på den samme liste ved kommunalvalget i massakre-byen Srebrenica, selvom fem af dem er bosnjakker og internt fordrevne,

Men det til trods, så møder studenterne fra Balkan den samme ungdom som os, nemlig en postmodernistisk ungdom, der mener, at alle holdninger er lige gode, alle argumenter er lige gyldige, og så kan man jo være lige glad. Faktisk er det først, hvis man mener noget, at det kan blive farligt, for så er der noget at kæmpe om og kamp er af det onde. I STS Ungdom mener vi, at det er helt omvendt.

Postmodernisme

Det er blot nogle enkelte af de konflikter, jeg er vokset op med, som jeg har set billeder af og som jeg har forsøgt at forstå. Det er dele af den virkelighed, som min generation lever i. Børn af en postmodernistisk tid, bliver vi kaldt, fordi de mange, oftest modsatrettede, inputs gør os forvirrede og magtesløse. Som værn mod den truende og uforståelige omverden, bliver vi selvoptagede og navlebeskuende. Som beskyttelse og som måske påtager vi os ligegyldigheden og egoismen, men kan man forvente andet?

STS Ungdom

Organisationen er baseret på to simple principper: For det første forsøger vi at bringe mennesker sammen om fælles interesser i stedet for at opbygge fællesskaber omkring en bestemt nationalitet eller religion. For det andet støtter vi entydigt de demokratiske og de multietniske kræfter i Bosnien, mens vi nådesløst kritiserer de ansvarlige for krigen. Vi støtter almindelige mennesker, fordi de nederste lag har størst interesse i fred og ordentlige forhold, fordi krig og sociale problemer rammer de nederste først og værst. Samtidig

nu bosat i Tuzla, mens de andre fem er serbere og bosat i Srebrenica. Det er et praktisk eksempel på forsoning, så derfor støtter vi dem.

Det vigtigste projekt foregår dog i selve Bosnien og involverer hele Balkan området. Det er støtten til opbygningen af en fælles studenterorganisation for hele Balkan. Gruppen består af studerende fra Bosnien, Kroatien, Slovenien, Serbien, Montenegro og Makedonien og de har erkendt, at alle studerende i det tidligere Jugoslavien står overfor de samme problemer. De ved at hele Balkan har fælles historie, fælles problemer og derfor en fælles fremtid. Samtidig tager de fat i et af de vigtigste spørgsmål på Balkan i dag, nemlig de unges situation.

Når man snakker med unge i Bosnien, så er der stort set ikke én, der ikke har lyst til at udvandre og skabe sig en fremtid i et andet land. Når de unge studerende har sparet penge nok sammen til at kunne bestikke sig til et eksamensbevis, så ved de, at der ikke er nogle jobs at få. Ungdomsarbejdsløsheden er massiv og de er ved at blive voksne i en efterkrigstid uden håb. Samtidig er der en udbredt politikerlede blandt de unge, idet politikerne opfattes som direkte ansvarlige for krigen. I stedet for at kræve andre politikere, der vil noget andet end krig, bliver selve det at bedrive politik opfattet som noget faretruende.

Disse meget store spørgsmål og meget omfattende problemer kaster en gruppe unge sig ud i at besvare og løse, hvilket giver forhåbninger om, at slaget ikke er tabt endnu.

Handling giver forvandling

På mange måder står studenterne fra Balkan overfor de samme udfordringer, som vi gør i STS Ungdom. Forståeligt nok vil mange unge i Bosnien helst bare være unge med almindelige kæresteproblemer som alle andre unge. De færreste vil være unge med arbejdsløshedsproblemer eller andre politiske problemer, så situationen minder meget om den hjemlige, bortset fra at problemerne i Bosnien er så meget større, at behovet for også de unges engagement i samfundsanliggender hurtigere bliver aktualiseret. Men det til trods, så møder studenterne fra Balkan den samme ungdom som os, nemlig en postmodernistisk ungdom, der mener, at alle holdninger er lige gode, alle argumenter er lige gyldige og så kan man jo være lige glad. Faktisk er det først, hvis man mener noget, at det kan blive farligt, for så er der noget at kæmpe om og kamp er af det onde.

I STS Ungdom mener vi, at det er helt omvendt: Hvis man kigger på Bosnien, var

problemet ikke, at der var for mange holdninger eller for meget modspil til den førte politik – tværtimod. Det var mangel på modspil fra de multietniske kræfter i en situation med store sociale problemer, der gav nationalisterne frit spil. Ligeegyldighed i den almindelige befolkning fører til, at dem der har meget at tabe, de rige og de magtfulde, bestemmer udviklingen og de er villige til at spille højt spil med almindelige menneskers liv for at bevare deres position.

Forståeligt nok vil mange unge i Bosnien helst bare være unge, med almindelige kæresteproblemer som alle andre unge.

Spørgsmålet er, hvordan man kommer af med den ligeglade indstilling.

Studerne kan ikke længere være ligeglade, for de gør en forskel, ligesom STS Ungdom ikke kan være ligeglade med studenterne, når vi ikke er ligeegyldige for dem. Og måske er

det i virkeligheden recepten: At lade de ligeglade se, at de ikke er ligeegyldige. Udviklingen vil vise om postmodernismen forsvinder med denne simple løsning. Imens vil STS Ungdom gøre sit til det gennem oplysning: For gennem forståelse kommer handling og handling giver forvandling!

Fra en fest med bosniske elever på besøg på Roskilde Katedralskole arrangeret af STS Ungdom. November 1999.

Et 5 måneders kursus på

Brobyggerkolen

**Helhedstækning
og praktisk økologisk arbejde
i nye sociale sammenhænge.**

Redaktionen

Med udgangspunkt i Camphill-Landsbyen, Solborg¹, ca. en times rejse fra Oslo, afholdes i år et 5 måneders kursus for interesserede i økologisk byggeri, helhedstækning og praktisk hjælpearbejde rettet mod et konkret projekt i Letland. Brobyggerkolen er åben for alle interesserede, men der er kun plads til 15 elever på hvert hold.

Kurset er inddelt i tre perioder.

1. periode vil foregå på Solborg på Jevnaker. Undervisningen vil foregå dels i en Camphill landsby og dels i en Steinerskole. Her vil kursusedtagerne blive gjort bekendt med økologiske byggematerialer samt øve sig i at håndtere redskaber og maskiner. Mindre projekter planlægges og gennemføres sideløbende med indføring i lettisk sprog og kultur.

2. periode foregår i Letland (norsk:Latvia). Vidaråsen landsby støtter her opbygningen af et Camphillsted på gården Rozkalin. Her skal der bygges et større hus med halm, ler og cob-teknikker². Der vil også blive arrangeret ekskursioner og foredrag, som giver indblik i landets kultur og historie.

*Familiehus, Rozkalni,
Letland*

3. periode er atter på Solborg. Tid for refleksion, opsummering og evaluering. Erfaringer formuleres og uddybes i videre studier.

En række lærere og foredragsholdere er knyttet til skolen: Nils Christie, Peter Normann Waage, Karl Milton Hartveit, Svein Berglund. Markus Lindholm, Jan Capjon, Marianne Leisner, Rolf Jacobsen, Piet Jensen, Todd Saunders m.fl.

De faste lærere er Hege og Lars Henrik Nesheim og Otte Krogh. Det er planlagt at kurset skal vare fra 26. juni til 17. november og prisen er NKR 16.000. Der er mulighed for at søge privat studiestipendium.

Baggrund for Brobyggerkolen

Lars Henrik Nesheim er en af initiativtagerne til Brobyggerkolen. Han kom til Vidaråsen landsby i 1970 og har altid været interesseret i økologi og alternativ teknologi. På Vidaråsen samarbejdede han med John Wilkes om at udvikle biologiske rensningsanlæg, bl.a. ved at benytte de såkaldte vandtrapper eller "flow-forms". I dag findes sådanne rensningsanlæg i flere Camphill landsbyer.

I 1996 mødtes Lars Henrik Nesheim og arkitekt Rolf Jacobsen, som da var formand i Norsk Jord- og halmbyggerforening. Nesheim blev begejstret for de økologiske byggeteknikker og blev medlem af foreningen. Det blev starten på et frugtbart samarbejde.

Forløberen for Brobyggerkolen var opførelsen af bygninger til et gartneri, som blev bygget ved frivilliges hjælp i Svetlana udenfor St. Petersburg. Huset havde jordkælder med stampet jord og ovenpå var der et halmhus med cob-vægge. Unge fra Norge og andre lande tog del i projektet. Arrangørerne oplevede at de unge var stærkt interesseret i ideerne bag

byggeprojektet, men der var for lidt tid til at fordybe sig i idégrundlaget. Derfor opstod tanken om at gøre mere ud af dette emne, og frøet til Brobyggerkolen var sået. Brobyggerkolen er definitivt mere end grave-arbejde.

Der lægges stor vægt på helhedstækning og antroposofi. På det håndværksmæssige område er der i

starten lagt størst vægt på økologisk byggeri, mens der senere også vil blive arbejdet med alternative rensningsanlæg og afløbssystemer.

Tanken er, at Brobyggerkolen skal være et permanent tilbud med base på Solborg, med ca. 15-20 studenter pr. hold. Kurserne skal give folk mulighed for at lære alternative byggemetoder og teknologier, men også noget om mennesker og hvad man kunne kalde en "økologisk økonomi". Nesheim fremhæver samarbejdet med Norsk jord- og halmbyggerforening som meget vigtig for projektet.

*Vandtrapper, som indgår i
vandrensningsanlæg*

Yderligere information hos Lars Henrik Nesheim tlf. 32 13 24 80 eller 90 58 99 33, fax 32 13 20 20 eller send et brev til Solborg, N-3520 Jevnaker.

1) I et senere nummer af Pengevirke, 4/2000 vil der være en udførlig præsentation af Camphill, som konkrete eksempler på levedelesskaber, hvor økologi, socialt ansvar og kulturel fornyelse indgår som naturlig del af hverdagen.

2) cob-teknikker = kubbeteknikker (N)

Brobyggerkolen - hvis du vil

- lære økologi i praksis
- øve helhedstækning
- være med i et handlingsrettet initiativ

Unge vædder med Kommissionen

Af Søren Meinert

Unge fra 25 europæiske lande er gået sammen om at give Europas toppolitikere en lærestreg af de største. Vi siger, at vi kan reducere Europas CO² udslip med 8% på 8 måneder i stedet for de 8 år politikkerne har forpligtiget sig til i Kyoto. Danmark er repræsenteret af Natur og Ungdom.

Det store væddemål

Klimabeskyttelse er en af de største udfordringer for verdenssamfundet. Der skal snart ske noget, hvis det ikke skal ende galt. På trods af denne kendsgerning fortrænges klimadebatten længere og længere ned på den politiske dagsorden, får mindre mediedækning og forsvinder dermed fra manges bevidsthed. Der er brug for at klimadebatten kommer tilbage til toppen af den politiske dagsorden og dermed også når ud til langt flere mennesker. Det er denne udfordring Natur og Ungdom tager op med kampagnen The Bet.

På tværs af grænser

Ved at aktivere unge i hele Europa i en fælles kamp mod CO²-udslippet er det håbet at nå et mål på 8% reduktion. Ideen er, at de unge skal gennemføre energisparekampagner på skolen, hjemme og i deres hverdag generelt. Elsparepærer, vandsparer, termostater, cykler... Det er alt sammen

midler til at reducere udslippet af CO₂. Hvis vi alle sammen løfter i flok - så vinder vi. Og det er jo vores fælles fremtid det handler om - så at hjælpes ad burde være indlysende.

"I fremtiden vil samarbejde over landegrænserne blive stadig vigtigere - også mod øst. Vi vil stå frem som et eksempel på fornuftigt samarbejde mellem øst og vest uden forskelsbehandling. Vi vil også skabe et netværk af ungdomsbevægelser i hele Europa." siger Pekka Koskenvoima, som arbejder med kampagnen på kontoret i Berlin. Han tilføjer desuden, "at det er vigtigt at unge selv oplever, at det er muligt at påvirke de politiske beslutningsprocesser - selv på højt niveau".

Forløberen til The Bet hed "Die Wette" og kommer fra Tyskland. Her vandt Natur og Ungdoms søsterorganisation et lignende væddemål over

Forbundsregeringen. Skoleelever fra hele Tyskland var aktiveret omkring kampagnen - som de i fællesskab vandt - og dermed viste politikkerne at man ved fælles handling kan opnå givtige resultater.

Unge sparer op

I Danmark er det meningen at gymnasieelever fra oktober '00 til juni '01 skal spare CO₂ sammen til væddemålet. Hver gang de udfører en forbedring på deres skole, tager cyklen i stedet for bussen - så sender de en "sparecheck" til Natur og Ungdom. Til juni regner vi så sammen - og forhåbentlig vinder vi så væddemålet.

Du kan også være med! Ring eller skriv til Natur og Ungdom og sig du også vil deltage i væddemålet - så får du tilsendt materiale når væddemålperioden starter.

Natur og Ungdom

... er Danmarks grønne børne- og ungdomsforening. Den har godt 2000 medlemmer i hen ved 40 lokalafdelinger over hele landet.

Foreningens formål er at fremme børns og unges interesse og forståelse for natur og miljø samt at lægge grunden til en varig glæde ved, og respekt for, naturen. Foreningen ønsker på denne måde at medvirke til en økologisk bæredygtig udvikling i samspillet mellem menneske, natur og kultur.

Foreningen arbejder i år 2000 med tre generelle temaer:

- Agenda 21
- Nyd, oplev og undersøg naturen
- Børn og natur

I år 2000 arbejder foreningen særligt med "Sø, å og mose" som feltbiologisk tema.

For nærmere information,
tlf. 35 24 56 00
www.natur-og-ungdom.dk

Dyssekilde

Thors ha

Ungdomsboliger i Dyssekilde ved Hundested

Af Ole Uggerby

– er navnet på et af Danmarks første og største økologiske landsby-fællesskaber – påbegyndt i 1990 og kendt for sine vidt forskellige og særprægede huse. Landsbyen omfatter klynger af familiehuse, et fælleshus, værksteder, et landbrug - i alt ca. 100 personer bor i Dyssekilde. Et af de projekter, som senest er kommet til drejer sig om ungdomsboliger. Begrundelsen for projektet har været klar nok: "Vi har ingen beboere mellem 20 og 30 år. De, der var unge, da vi begyndte at bygge for 10 år siden er efterhånden ved at være 40, de yngste af dem. Så det var og er et spørgsmål om at gøre noget – hvis vi ikke skal forpuppe helt"! Sådan siger Lisbeth, én af de personer, der aktivt har deltaget i planlægningen af ungdomsboligprojektet. Fra begyndelsen var det et krav til byggeriet, at det skulle være billigt, hvis unge skal kunne betale huslejen. Omvendt vidste man, at byggeriet skulle have en vis standard, for at myndighederne ville godkende det og finansieringen bringes på plads – og så skulle det være økologisk forsvarligt, gode materialer osv. Efter flere forsøg er projektet endt som et hus

med fællesfaciliteter centralt i bygningen og to værelsesfløje med plads til 6 unge. Opstarten til byggeriet begyndte i maj '99. I juni blev det besluttet at arrangere en International SCI-Ungdomslejr i Dyssekilde – med Thors hammer som hovedprojekt.

Internationale SCI-Ungdomslejre er et begreb og en organisation, der stammer helt tilbage fra 1. verdenskrig. Det var i Østrig ideen opstod: hvis unge fra forskellige nationer mødes og skaber noget sammen – så vil de lære hinanden at kende og være mindre tilbøjelige til at slås. I Dyssekilde har der før været afholdt ungdomslejre og nu var det oplagt at lade Thors hammer-projektet være hovedemne for endnu en sommerlejr. Organisationen, der har en dansk afdeling med kontor på Svanholm gik i gang med at beskrive byggeprojektet på sin hjemmeside. Da tilmeldingerne begyndte at indløbe, viste det sig, at de allerfleste havde valgt at være med her – selv om beskrivelsen var kommet sent ud.

To piger fra sommerlejren er ved at fastgøre husets træ-skellet mod syd

Foto: Søren Fritzsche

Tag på international lejr med SCI Danmark

Af Matthias Posthuma

Ligesom i 1999 ville der blive international arbejdslejr på Dyssekilde ved Torup og på Svanholm Gods. Begge lejre minder lidt om hinanden, da økologisk byggeri og alternative leveformer vægtes højt. Men SCI støtter også projekter af en helt anden karakter:

1. anti-racisme og etniske minoriteter
2. solidaritet med den tredje verden
3. nedrustning, fredsopdragelse, fredsljre
4. handicappede
5. lejre med børn, unge og gamle mennesker
6. økologi og miljøarbejde

hammer

Tegning: Søren Fritzsche

13 deltagere kunne der være og tretten deltagere kom der og blev der i alle tre uger. Som forøvelse fik de unge lejlighed til at øve sig på Villa Vupti – en lille bolig, der blev opført tæt ved Thors hammer. Derefter hjalp de unge med at afbarke alt tømmeret, rejse træskelettet, rense brædder, skrue væggene fast og holde rejsegilde. Den del af planen blev overholdt. Resten af byggeriet skal helst færdiggøres i maj-juni 2000.

Finansieret ved Merkur

Det har været tanken, at byggeriet skulle hvile økonomisk i sig selv og igangsættes på et kreditforeningslån. Desværre var motivationen hos kreditforeningen mildt sagt ringe. Der var behov for at låne ca. 1 mio. kr. og der blev tilbudt sikkerhed i nogle af de værdier landsbyfællesskabet som helhed repræsenterer – bl.a. Højagergården til en værdi af 7-8 mio.kr. plus en statsgaranti.

Men kreditforeningen takkede nej til at være med – til stor fortrydelse for initiativ-

13 unge deltog i 3 uger på sommerlejren. Her er nogle af dem i gang med skillevægge.

gruppen. Der blev holdt krisemøde og diskuteret økonomi og finansiering. "Så ringede vi til Merkur," fortæller Søren Fritzsche, "og de indvilligede i at holde møde med os allerede om mandagen, hvor vi mødte op med tegninger, budgetter og beregninger. Efter at låneanmodningen 8 dage senere var blevet behandlet på Merkurs bestyrelsesmøde (fordi Merkur

ikke normalt går ind med 20-årige byggelån) stod vi med en finansieringsplan for Thors hammer-projektet."

Tekst og billeder er hentet fra LØSNET nr. 23 januar 2000. Temanummer om økologisk byggeri og bosætning. (Landsforeningen for ØkoSamfund - Sekretariatet tlf. 87 54 60 20)

Foto: Søren Fritzsche

7. kvindelejre og homoseksualitet
8. hjemløse, fattige, forældreløse børn
9. kunst, kultur og lokalhistorie
10. ideologiske og spirituelle grupper

SCI ønsker ikke at udkonkurrere lønnet arbejdskraft, men træder til hvor frivillig hjælp behøves.

For mange mennesker er deltagelsen på en eller flere arbejdslejre simpelthen nøglen for at komme ind i en personlig udvikling, der kan føre til ansvarsbevidsthed og forståelse for fremmede kulturer.

SCI står for Service Civil International (med fransk udtale) og svarer lidt til militær-

nægtertjeneste. SCI blev grundlagt i 1920 af svejtsiske, franske, tyske og engelske venner for at rette op på krigsskaderne efter 1. verdenskrig og for at skabe forståelse for hinandens nationale følelser og baggrund. SCI satte sig som mål at indføre en civil samfundstjeneste som modstykke til militærtjeneste. I dag er SCI en verdensomspændende organisation; aktiv i mere end 35 lande verden over og har gennem paraplyorganisationen CCIIVS (sammenslutningen af frivillige organisationer) en konsultativ status hos UNESCO.

SCI udgør et uformelt netværk af mennesker, der ønsker at bevare naturen og fred på jorden. For tiden er organisationen

særligt engageret i det tidligere Jugoslavien og Sovjetunion for at dæmpe nøden og lidelserne dér, men også for at lære menneskene og deres problemer bedre at kende.

*Yderligere oplysninger hos Matthias:
mobil 21 22 63 37.*

*Service Civil International,
Svanholm Allé 2,
DK-4050 Skibby.*

Tom Erik Økland i Naturvernforbundet har valgt å leve i nærkontakt med havet. Båten hans fungerer både som bolig og som praktisk utleiebåt for miljøorganisasjonenes virksomhet langs kysten.

av Jannike Østervold

Han kan starte opp hjemmet sitt og kjøre av gårde uten å pakke. Slik er det å bo i båt! Tom Erik Økland har hatt båtdilla fra han var 14 og skaffet seg sin første tresnekke. I dag er han dobbelt så gammel og eier av båten Kameleon. Navnet er arvet fra forrige eier, men passer bra, når vi tenker på at den har gjennomgått en forvandling fra et oppussingsobjekt stripet ned til stålet, til en praktisk bolig og bruksbåt. En del av oppussingsjobben er gjort av profesjonelle håndverkere, men det er også nedlagt en anseelig mengde av dugnadsarbeid. I sitt tidligere liv var Kameleon innrettet for å kunne ta med seg 2 biler på dekket. Som miljøbåt er det ikke like aktuelt å ha med bilen på tur.

Men den praktiske plattformen bak gjør at dykkere kan komme seg opp og ned av vannet ved egen hjelp.

Skipper Tom Erik brenner for miljøsaken og har sin arbeidsplass i Naturvernforbundet, som redaktør for "Natur og Miljø". Han ønsker at båten skal være disponibel for den norske miljøbevegelsen. Kameleon er operativ hele året, kan leies ut på kort varsel og dra dit hvor det foregår.

"Den store giftjakten"

Naturvernforbundet og ungdomsorganisasjonen Natur og Ungdom "Den store giftjakten", et tokt langs kysten Bergen – Oslo. Toktet ble gjennomført i et leid losfartøy, som riktignok tålte all slags vær, men som bare hadde sengeplass til en. Det fantes dessuten ikke kokemuligheter ombord. Til tross for dette gjennomførte 6 personer toktet. Kanskje var det denne trangbodheten og kaoset som ga Tom Erik ekstra inspirasjon til sitt båtprosjekt? Leiemarkedet kunne ikke tilby passende båter til en overkommelig pris.

Sommeren 1999 kunne Tom Erik stille sin nyoppussede Kameleon til rådighet for nytt sommertokt. Innredningen er fagmessig laget av møbelsnekkere, og båten har sengeplass til 7. Byssa er utstyrt med alt som hører med av moderne bekvemmeligheter på et kjøkken. Til og med vaskemaskin har han om bord, og det kommer godt med når man er på reise i mer enn en måned i strekk.

Vi spør Tom Erik om hva han ser som de viktigste miljøutfordringene fremover, knyttet til sjø og kystmiljø.

"I norsk sammenheng er PCB opprydningen viktig, på det området har vi en av de verste forurensningssituasjonene i verden. Her er det helt avgjørende at myndighetene engasjerer seg. Hvis ikke det blir ryddet opp, må det betraktes som et stort

kjemisk eksperiment, som ingen kjenner konsekvensene av. Enkelte dyr er allerede hardt rammet. Det har vært funnet hauk med et PCB innhold i leveren som gjør at den er over grensen for spesialavfall, og på Svalbard er det født isbjørninger med begge typer kjønnsorganer.

En annen utfordring på giftsiden er bunnstoffgiftene TBT, som brukes på store skip. Giftstoffet avgis hele tiden. De internasjonale sjøfartsorganisasjonene jobber for et forbud. Dette stoffet har også en hormonhermende effekt, som kan påvirke forplantningsevnen, og det er funnet sneglearter der forplantningsevnen er redusert.

Den eneste grunnen til å bruke bunnstoff med TBT er økonomi. Det finnes alternativer, men rederne ønsker ikke å ta dem i bruk. Myndighetene bør si nei til import av TBT!

Det siste punktet jeg vil nevne er fiskeriforvaltningen. I Norge skryter vi av å ha verdens beste fiskeriforvaltning – dette gjør vi mens vi er i ferd med å fiske ned stammen av arktisk torsk. Rederne presser på for å beholde kvotene sine, og det er klart at store trålere krever mye fangst for å være lønnsomme..."

Sommertoktet 1999

Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og barnas miljøorganisasjon Blekkulf samarbeidet om sommertoktet 1999, som hadde fokus på livet i havet, foruten at det fulgte opp giftjakten fra året før. Toktet gikk over 5 uker, og båten hadde ca. 15-16 anløp langs kysten fra Oslo til Farsund. De hadde med seg marinbiolog og dykkere, og arrangerte artssafarier sammen med folk fra lokallagene. Ved hjelp av et "sugerør" hentet de opp spennende ting fra sjøbunnen, mye rart som barna syntes var morsomt. En del sjeldne arter fant de også. For de minste "Blekkulferne" var det teaterforestilling i telt på land. Og så var det giftjakten – jakten på PCB.

På sommertoktet i 1999 var der marinbiolog og dykkere med.

Natur og Ungdom er ungdomsorganisasjonen til Naturvernforbundet. De arbeider politisk med miljøproblemer, og er ikke redde for å rope høyt når de mener at noe er galt. De viker ikke tilbake for å bruke sivil ulydighet som virkemiddel for en god sak, men sabotasjehandling og vold er derimot helt uaktuelt. Organisasjonen har rundt 100 lokallag og ca. 5000 medlemmer. Hovedtyngden av medlemmene er i alderen 15-18, øvre aldersgrense er 25 år.

Natur og Ungdom i Norge

Av Jannike Østervold

Stort miljøengasjement

Vi spør daglig leder Ingvild Melvær Hanssen og Maja Cimmerbeck fra sentralstyret om hvordan det står til med miljøengasjementet blant ungdom.

Ingvild: "Mange er opptatt av miljø, men ikke så mange organiserer seg. Før var miljøengasjementet en nisje for de spesielt interesserte, når er det et større generelt engasjement – alle vil ta vare på miljøet."

Maja: "Det går ikke lenger an for en politiker å si at de ikke bryr seg om miljø saker. Men det er mer uklart hvem som virkelig arbeider for miljøet og hvem som bare sier at de gjør det.."

Fremtidens samfunn

Hvis dere fikk bestemme, hvordan skulle fremtidens samfunn være?

Maja: "Politikerne må legge forholdene til rette for at det skal bli enkelt å leve miljøvennlig."

Ingvild: "Et åpent samfunn, der luften er frisk og det ser pent ut, og vi uten å ødelegge naturen kan få det nødvendige av materielle goder."

Maja og Ingvild forteller om de viktigste sakene de har arbeidet med den senere tiden:

Maja: "Vi er konsentrert om natur og helse og har blant annet arbeidet mye med luftforurensningsproblemer. Og jammen er det mange saker vi har vunnet!"

Ingvild: "I 1997 arbeidet vi mot utbygging av gasskraftverk i Norge. Vi vant når to gasskraftverk på Vestlandet ble lagt på is – de fikk en utslippstillatelse som de ikke kunne drive med. Men den saken kommer jo opp igjen nå!"

Natur og Ungdom i aksjon i Oslo mot bygging av gasskraftverk. Det var 6. mars i år.

Maja: "Vi har hatt en kampanje sammen med bussjåførene i Norge for bedre kollektivtilbud. Og så har vi arbeidet med miljøvern på Kolahalvøya, der har vi vært med på å bygge opp en miljøorganisasjon som ligner på Natur og Ungdom, med 5-6 aktive arbeidsgrupper."

Sats på ny fornybar energi

Ingvild: "Når vi ser fremover er kanskje den viktigste saken for oss å se på energiforbruket og energiproduksjonen. Det er en utfordring å senke energiforbruket i Norge og å legge om mer av forbruket til ny fornybar energi (det vil si vind-, bølge-, bio- og solenergi). Folk behøver ikke å ha elektriske varmeovner på balkongen!"

Tips til Cultura

Har dere noen tips til Cultura om hva vi burde prioritere:

Maja: "Kanskje Cultura kunne finansiere en vindmølle?"

Cultura svarer: *Norge ligger langt etter Danmark når det gjelder bruk av vindkraft. Cultura er foreløpig ikke med på finansiering av noen vindmølleprosjekter, men i siste Culturabrev forteller vi om et nytt vindmølleprosjekt på Vestlandet i regi av Kvalheim Kraft AS, der det kan være aktuelt for Cultura å finansiere kjøp av andeler i møllen, hvis noen av våre kunder er interesserte. På <http://www.kkraft.no> finnes en presentasjon av prosjektet.*

Ingvild: "Dere kunne gi lån til husholdninger og bedrifter som ønsker å gå over til vannbåren varme."

Natur og Ungdom

Postboks 4783 Sofienberg, 0506 Oslo tlf. 23 32 74 00, www.nu.no

Er der liv på landet?

Redigeret af Ole Uggerby

Prøv engang at køre ud på landet - f.eks. ad Hovedvej A1 fra Aalborg mod Thisted. Sving til venstre kort efter Brovst - væk fra hovedvejen. Efter kort tid er man på vej ind i et tilsyneladende lille uanseeligt landsbysamfund: "Skovsgård", står der på byskiltet. Det første man møder, er en stor, gammel gård med lidt herregårdsstemning over sig. Umiddelbart efter befinder man sig i byens hjerte - byens hotel troner frem - hovedstrøget bærer præg af, at der en gang har været mange småbutikker i byen - to nye pengeinstitutter og en stor Dagli' brugs præger en del af bybilledet - nærmeste nabo er den gamle stationsbygning fra da, der kørte tog gennem byen - og en kæmpe patriciervilla i bindingsværk. På vejen videre gennem byen møder man kun få aktive butikker - "Råd & Dåd" står der på skiltet udenfor en af dem - "Knudsens Burgerbar" på en anden - og så et par stykker mere. Et par nostalgiske bygninger med tårne og spir, og længere fremme byens skole og idrætshal. Lige uden for Skovsgård møder man et nyt byskilt - "Torslev" står der. Her er der flere nedlagte landhandeler, et smukt dekoreret Musik & Teaterhus, Ungdomsklubben Leifigs lokaler i et gammelt nedlagt forsamlingshus og øverst oppe i byen en smuk gammel landsbykirke. "Kokkedal 1 km." står der på skiltet ved vejen lige efter kirken og overfor ligger den smukt restaurerede gamle Købmandsgård. Et lille uanseeligt landsbysamfund, - og dog? Der er endnu lidt størhed over landsbyen. Den bærer nemlig tydeligt præg af at have været en stationsby med en vis status - et handelscentrum - et vigtigt egnscenter i fordums tid.

Men hvad er Skovsgård i dag? Vi gør holdt ved nogle lokaliteter i byen, hvor der sker noget usædvanligt for unge - noget som er med til at skille Skovsgård ud i forhold til mange andre lignende landsbysamfund. Beretningerne er leveret af de ildsjæle, der er med til at holde gryden i kog

Indledning ved Karsten Højen

Leifig

Ungdomsklubben i Torslev

Af Rasmus Højen

Leifig er et godt sted at være, for egnens unge. Brovst Kommune har stillet det gamle forsamlingshus i Torslev til rådighed for klubben og dens medlemmer. I Leifig er der mange spændende tilbud til unge. Klubben holder åbent 3 aftener om ugen.

Klubben henvender sig specielt til de "foreningsløse" unge. D.v.s. dem som ikke spiller fodbold, er spejdere eller medlem af det lokale hornorkester, men som bare gerne vil have et hyggeligt sted at være sammen med kammerater og søge lidt støtte hos de voksne.

Mange af klubbens medlemmer kommer mest for at hygge sig med

Billeder fra "Computer døgncafe" i Ungdomsklubben Leifig i vinterferien, hvor små 20 unge skabte et fællesskab omkring deres medbragte computere i ca. 3 døgn - dag og nat.

vennerne - for at snakke lidt om kærester og for at grine sammen. Dette foregår ofte via et spil kort, dartsplil, pool, air-hockey, bordtennis, eller bare ved at "hænge ud" ved baren eller i pigerummet oppe på loftet. Der er en fjernsyns/hyggestue i den ene ende af lokalet og mulighed for at lave forskellige former for håndarbejde, snakke om drengene osv.

Der er også aktiviteter uden for huset: bl.a. motorlære i et lånt værksted hver søndag eftermiddag - mest for drenge; forskellige uforpligtende sportsaktiviteter i Skovsgaard Skoles gymnastik sal. Der bli'r arrangeret klubfester, diskoteker, bowlingture, fisketure og andre former for udflugter.

Næsten alle aktiviteter i klubben planlægges af klubrådet og der bli'r gjort meget ud af at gi' de unge medbestemmelse og medansvar.

Ungdomsmusikken i Brovst

Af Klaus Thellufsen

Som dårlig repræsentant for ungdommen, grundet min alder, er jeg trods det stolt af at mine tanker hermed også kan få ord.

Tirsdag, den 15. februar 2000 deltog jeg i et ide-møde, om hvorledes Brovst Kommune fremover kan kombinere behov, ønsker og midler til en ny Børne- og Ungdomspolitik.

Efter et godt oplæg fra fremtidsforsker Johannes Andersen, AUC fik jeg lejlighed til at gennemtænke mit eget livsforløb og se det i forhold til den kultur- og samfundsudvikling, der foregår lige nu. Og her er mine synspunkter:

1. at unge er nødsaget til at lære mere og vide mere end det var nødvendigt tidligere, da fremtidens krav kan være meget hårde, og det man lærer og ved i dag, kan være forældet i morgen.
2. at unges utryghed vokser, og at forholdet mellem børn, unge og voksne, har det skidt. Institutioner, staten og reklamebranchen overtager mere og mere opdragerollen - på bekostning af de mellemmenneskelige, sociale og levende værdier.
3. at unge bliver alt for tidligt voksne. I mine øjne forsvinder legen og dermed fantasien, kreativiteten og det uforpligtende samvær.

Som medlem af "UNGDOMSMUSIKKEN I BROVST" ønsker jeg at fortælle om de heldigvis gode oplevelser, der desværre ofte får alt for lidt spaltepads og omtale.

Mit engagement i egnens aktiviteter startede i en sød utraditionel butik (Råd & Dåd) i Skovsgård august 99. Under min daglige bustransport til og fra, har jeg overværet masser af samtaler med pensionister, gymnasieelever og med repræsentanter for "det arbejdende folk". En dag sad en ung mand og talte med en ældre dame - om børnehaver, om arbejdet og

Der var fuldt hus til Stig Møller koncert på Skovsgård den 24. marts 2000

Stig Møller bag højtaleren, Peter Jørgensen på bas og Ken Gudmann på trommer.

glæden ved levende musik og rytmik. Jeg tænkte tilbage til min egen tidlige ungdom, hvor vi mødtes på Mælkepoppen og Beat-Club m.m. Det var alkoholfrie fristeder, hvor sociale relationer udviklede sig i et kreativt miljø.

Denne samtale i bussen har ført til, at vi nu efter det alkoholfrie koncept, prøver at skabe et fristed for egnens unge, som "ikke er gamle nok" til at gå på værtshus og diskotek, men også - og måske i højere grad - skabe et alternativ til værtshusmiljøet. Samtidig skal stedet være et forum, der giver lokale unge amatørmusikere, mulighed for at afprøve deres musikalske talenter live overfor et publikum. Vi satser på at skabe mulighed for samspil på alle niveauer. F.eks. arrangerer vi fastelavnsfest for børn og unge sammen med deres forældre. Og vi satser på i samarbejde med lokale handlende og "Skovsgård Håndværker og Borger Forening" at arrangere julelegestue på Skovsgård Hotel.

Vores forholdsvis nye forening har fået en fin modtagelse - både fra forældre, samarbejdspartnere og ikke mindst fra mange frivillige kræfter - og det er med til at bære projektet oppe. For ikke at gå andre foreninger i bedene kontaktede vi "Brovst Musikforsyning", som roste og støttede vores initiativ, så fra den side får vi også meget opbakning.

Så her til slut ønsker jeg at takke de mennesker som vil samtale, - uden dem var der ingen fremtid.

Af pressemeddelelsen, der blev udsendt ved foreningens stiftelse fremgår, at: "Målsætningen er at skabe et spille- og hyggested for børn og unge (under 25 år). Ideen er at give så mange som muligt af egnens unge amatør talenter mulighed for at komme og afprøve deres musik og klubben vil hjælpe med til at videreudvikle de unge musikeres talent. Og samtidig lave et sted - alternativt til værtshusmiljøet - hvor alle børn og unge

er meget velkomne. Alle arrangementer er alkoholfrie og der vil altid være voksne til at kontrollere at arrangementerne afvikles trygt. Foreningen har allerede kontakt til 3 bands, men vil gerne i kontakt med mange flere, da der satses på et månedligt arrangement."

Kort tid efter afleveres en ansøgning til folkeoplysningsudvalgets 5% pulje med følgende begrundelse:

"Siden vedlagte pressemeddelelse er der sket en del i foreningen. Vi har fået det omtalte medlemstilskud, hvilket vi er meget glade for, vi er kommet i kontakt med flere bands og er klar med næste arrangement, som løber af stabelen, d. 11/2 i Torslev Forsamlingshus. Vi arbejder med planer om en stor fastelavnsfest på Skovsgård Hotel, - med "katten af tønden" og levende musik, sanglege m.m. Vi har også en del andre koncerter i tankerne i årets løb.

Vi er blevet rost for vores initiativ, og alle er positive over for vores arrangementer. De unge musikere er meget villige til at stille op, uden at få noget for det, - hvis vi blot stiller instrumenter og udstyr til rådighed.

Vi har indtil videre fået stor hjælp fra bl.a. Købmandsgården i Torslev, Ungdomsklubben Leifig, Brovst Daghøjskole og Discotek Night Flight, som har lånt os instrumenter og lokaler."

Underskrevet Rasmus Højen

Til sidst lidt om Skovsgård Hotel og Råd & Dåd. Disse to projekter er enestående for Skovsgård området.

Der omtales også "lokale bomuligheder" bl.a. i den "kæmpe patriciervilla i bindingsværk" som blev omtalt i indledningen. Denne villa og et andet hus i byen fungerer som et bofællesskab for en del af de unge, der arbejder på Skovsgård Hotel eller i Råd & Dåd. Såvel Råd & Dåd som Skovsgård Hotel bistår de unge i fritiden - både med dagligdags opgaver som madlavning, rengøring og tøjvask men også med fritidsaktiviteter og ferieture.

Er der liv på landet?

Hvem skal bestemme farten på "futtoget"?

Af Carl Christensen

Hovedgaden og Skovsgård

"Futtoget" eller vores samfund bevæger sig med foruroligende hast ad tilsyneladende fastlagte skinner. Om futtoget i virkeligheden er på et sidespor på vej mod vanvid og afgrund skal ikke diskuteres her. Ej heller skal vi forholde os til de mange, som frivilligt står af futtoget for at afprøve alternative muligheder.

Her skal det dreje sig om den store gruppe af mennesker - hvoraf mange er unge mennesker - som enten slet ikke kom med på futtoget, eller som røg af i det hæsblesende ræs.

Og det skal dreje sig om de mange lokalsamfund - sociale netværk - som er blevet ligegyldige for moderne futtogsfarere. Futtoget - samfundsudviklingen - drøner bare forbi og mere og mere går i stå i lokalsamfundene på landet, men også i byerne.

Landsby service - Søren Høgh og Annelise Jensen

Skovsgård Hotel

genopstod i 92 - efter at være forhekset og efter to fallitter - som et lokalt andelshotel med en firstrengget formålsparagraf:

1. Hotellet skulle igen blive samlingssted for fester, møder, mindedage mv. som det har været siden 1900.
2. Hotellet skulle udvikles til en arbejdsplads for mennesker, der af den ene eller anden grund ikke kunne klare vilkårene på en almindelig arbejdsplads - klare futtogsræset.
3. Hotellet skulle udvikles som ramme om medborgerhusagtige aktiviteter, bl.a. være spillested for levende musik.
4. Hotellet skulle udvikles som debatsted - både om dagligdags problemer og oplevelser i "publignende miljø" og som ramme om kurser og debatter om "brudflader" i vores samfund.

Efter otte år er meget lykkedes: Skovsgård Hotel er blevet en arbejdsplads for 10 unge medborgere, der havde opgivet håbet om at hægte sig på det normale arbejdsmarked. Der er masser af fester; en perlerække af musikoplevelser; der er så småt ved at komme gang i snakken over en fyraftensøl og mange besøger hotellet for at udveksle erfaringer. De fleste i Skovsgårdområdet er glade for, at man på disse lidt utraditionelle vilkår har et levende hotel og ikke en ruin midt i byen.

Råd & Dåd-butikken

er udviklet på det samme grundlag. Herfra tilbydes serviceydelser - gratis eller til normal pris - til lokalområdets beboere; der er et genbrugsmarked; der dyrkes økologiske grøntsager med lokal afsætning for øje; der ydes økonomisk og praktisk hjælp til opbygning af faciliteter for udviklingshæmmede i Litauen; der er en butik med et udvalg af håndarbejder, kunsthåndværk med videre, som afspejler områdets kreativitet; der er et "landsby servicehjørne" med oplysninger om egnshistorie, en computer med adgang til internet, kopimaskine, brochurer m.m.

I Råd & Dåd-butikken er der 8 - 10 permanente arbejdspladser, der ligesom på Skovsgård Hotel er baseret på forskellige offentlige støtteordninger og på egenindtjening.

Ikke alle aktiviteter er nået helt over kravlestadiet, men som det er blevet sagt: "Vi er alle karikaturer af vore idealer. Hvis ikke, er det fordi, vi har sat idealerne for lavt". Og vigtigt er det at prøve at udvikle idealer eller visioner. Det er vel den største mangelvare i vore dages samfund, hvor man ikke bruger megen tid på at forholde sig til, hvor "futtoget" er på vej hen og hvorfor.

Således også i Skovsgårdområdet - et hjørne af Brovst kommune. Men her er der - i en dobbelt bestræbelse på at give dem, der faldt af futtoget en chance og at yde lokalsamfundet en håndsrækning for at bevare liv og aktivitet - udviklet arbejdspladser med en anden rytme og et andet tempo. Det drejer sig om Skovsgård Hotel og Råd & Dåd-butikken.

Perspektiverne

Et af idealerne med disse initiativer er at udvikle meningsfyldte arbejdsopgaver, som giver mennesker - også unge mennesker med nederlagserfaringer - mulighed for at vise, at man duer til noget. Der er udviklet et

socialt netværk med lokale bomuligheder og der tilbydes en række fritidsoplevelser og ferieture på de præmisser, som er præget af fælles livserfaringer. Men der har også udviklet sig mange muligheder for samspil og samvær i de sociale netværk, som kan være i et lokalsamfund. Ofte er det slet ikke så enkelt. Vi har det med at rykke sammen om "det normale" og skubbe "det usædvanlige" - "de udsædvanlige" mennesker fra os. Men i Skovsgårdområdet er det - synes vi - lykkedes i nogen grad at udvikle et "fællesskab på tværs", godt hjulpet på vej af, at man har gensidig glæde af hinanden.

Ungdom i Sydafrika

af Ilona Bechsgaard

Der er stadig masser af børn og unge med sort hudfarve, som ikke går i skole eller ikke kan komme ind på højere uddannelser, enten fordi forældrene ikke har råd til at betale skolepengene, skoleuniformen eller indmeldelsesgebyret, fordi der er transportproblemer eller simpelt hen fordi, der ikke er tradition for det.

Overskoleeleverne på Constantia Waldorf School i Cape Town havde den 21. marts 2000 en lille sammenkomst i forbindelse med Human Rights Day.

Det er kun seks år siden, at Sydafrika indførte sit første frie valg med stemmeret til alle. Det ville være herligt, hvis man den ene dag kunne indføre nye frihedsbegreber og alt så var fryd og gammen, når man vågnede næste morgen, men sådan er virkeligheden desværre ikke. Eleverne i 13. klasse fortalte om deres oplevelse af at være unge i det nye Sydafrika. De helt dominerende indlæg kom fra de sorte og farvede elever, som både på Rudolf Steiner Skoler og på andre privilegerede skoler i Sydafrika er i et himmelråbende mindretal. Dette står i skærende kontrast til, at de sorte i det ydre samfund udgør den absolutte majoritet.

Hvide mødre med børn går over på det andet fortov for ikke at skulle passere en sort på gaden, var en udtalelse som igen og igen dukkede op. Mange elever udtrykte enorm frustration over at blive set ned på eller mistænkeliggjort på grund af deres hudfarve. En ung fyr med hvid hud sagde: "Mange hvide tror, at de bliver slået ned, hvis de går ind i en sort township, men derude er lige så mange søde og venlige

mennesker, som andre steder. Jeg var med min kammerat hjemme og sove i to nætter og jeg nød at være der. Der er meget mere liv og de har et fællesskab, som jeg virkelig kan misunde".

Livsglæden og sammenholdet blandet med armod og en uomgængelig tro på Gud er noget, som virkelig har kaldt på min forundring, når jeg har haft lejlighed til at opleve townshiplivet indefra. Men selvom jeg tror på både Gud og engle, så gør jeg mig ingen illusioner om, at jeg frit kan færdes i de områder alene. For ligesom der i dele af den hvide befolkning er fordomme overfor andre hudfarver, så er der blandt nogle sorte og farvede fordomme over for hvide. Og for nu at gøre en lang historie kort, så skyldes det 'landets historie', som en sort guide sagde til mig første gang, jeg besøgte en township, en af de bydele, som det hvide

racedelende apartheid-system udlagde til sorte eller farvede for at holde dem væk fra de hvide områder.

Det mest iøjnefaldende, når jeg, som dansker, kommer til Sydafrika, er de ufattelige forskelle mellem rig og fattig. I lovgivningen er der nu åbnet for lige rettigheder og muligheder for alle. Det er første skridt, men der er lang vej igen. Der er stadig masser af børn og unge med sort hudfarve, som ikke går i skole eller ikke kan komme ind på højere uddannelser, enten fordi forældrene ikke har råd til at betale

skolepengene, skoleuniformen eller indmeldelsesgebyret, fordi der er transportproblemer eller simpelt hen fordi, der ikke er tradition for det. Der er helt sikkert også andre grunde, som ikke er nævnt her.

Når man bor så tæt sammen, som mange gør i townshippene, kan det også være vanskeligt for de unge mennesker at få ro til at studere. En mor jeg kender med store hjemmeboende børn, går og drømmer om at bygge et 'studierum' til sit townshiphus.

Som sagt, der er lang vej igen. For mig at se må den helt afgørende vægt lægges på børn og unges uddannelse i den underprivilegerede del af befolkningen. Det kan virke uoverskueligt, men som Mother Theresa sagde, jeg begynder med een og så går jeg til den næste. Det lykkedes hende at udrette en hel del, så lad os ikke holde os tilbage. Følgende historie er en opfordring til at begynde med een.

Tulani vil gerne gå på Steinerskole

Tulani er 12 år. Hans hudfarve er sort, hans tænder, som ofte lyser op i et stort smil, er hvide som sne. Han bor i en fattig township i udkanten af Cape Town sammen med sin mor og sin nyfødte lillebror. Hans far bor og arbejder i en anden del af Sydafrika. Og hans to yngre søstre bor

mest hos andre familie-medlemmer. Mange familier er delt op på denne måde. Ofte fordi der er arbejde et sted og bedre boligforhold et andet. Eller fordi ældre familie-medlemmer skal passes.

Tulana har gået på Constantia Waldorf School fra 1. klasse. Dengang arbejdede hans mor hos en hvid familie, som ønskede at hjælpe drengen til en

lige så privilegeret skolegang, som deres egne børn fik. Denne familie betalte i fire år hans skolegang, hvorefter deres økonomiske situation ændrede sig, så de kun kunne betale et mindre beløb. Lige før jul meddelte Tulani grædende sine klassekammerater, at han skulle forlade skolen. Selvom hans mor arbejdede hårdt, kunne hun ikke betale hans skolegang.

Denne meddelelse gik mig lige til hjertet. Tulani går i samme klasse som min søn og i denne klasse er der kun 2 sorte elever ud af 32! Tanken om at han skulle holde

op var uudholdelig. Et kæmpe tilbageskridt i bestræbelsen på at integrere de forskellige befolkningsgrupper også i Rudolf Steiner Skoler.

Tulani har siden 1. klasse taget den lange vej fra townshipen og til skolen ganske alene. Han tager hjemmefra om morgenen kl. 5.50 og er som regel fremme på skolen i god tid. Han er yderst afholdt af sine klassekammerater og har efter lærerens udsagn altid fungeret som en slags maskot for klassen. I juleferien lykkedes det at indsamle nogle penge til Tulanis skolegang og det var med stor glæde, at han og hans mor modtog meddelelsen om, at han indtil videre kunne vende tilbage til skolen.

Tulani går nu i 6. klasse. Skal resten af hans skolegang op til 13. klasse sikres er der stadig brug for en god sum penge. Skolen har indvilget i at give ham 50% rabat og jeg har så påtaget mig at gå ud og blæse i basun for ham. Han er en rigtig guldklump og jeg ser ham som et eksempel på en hjørnesten i opbyggelsen af det nye Sydafrika. Det er lige nøjagtig her, vi skal gribe ind, hvis vi ønsker at bidrage til noget nyt.

Hvordan kan du hjælpe?

Du kan få en skattefordel samtidig med, at du bidrager til et godt formål. Det er muligt at støtte gennem Merkurfondens. Den er godkendt af skattevæsenet. Det gøres på følgende måde: Lad os sige, at

du ønsker at bidrage til Tulanis skolegang med 5.500 kr. Du indbetaler så 5.500 kr. til Merkurfondens og mærker girokortet 'Tulani'. Herefter har du ret til at fradrage 5.000 kr., idet de første 500 ikke kan fratrækkes. Ønsker du at bidrage med 1.200 kr. (f.eks. med 100 kr. pr. md.), vil du kunne fradrage 700 kr. Merkurfondens kontonummer i Merkur i Danmark er 8401-1016064, husk 'Tulani'. Jeg gør opmærksom på, at grænsen for fradrag ialt er 5.000. Hvis du regner med fradrag for anden velgørenhed, skal beløbene lægges sammen. Dette gælder danske skatteforhold.

Hold dig endelig ikke tilbage af frygt for, at for mange penge skal komme ind. Skulle det lykkelige ske, vil beløbet blive givet til et andet townshipbarn.

Tulani går nu i 6. klasse. Skal resten af hans skolegang op til 13. klasse sikres er der stadig brug for en god sum penge.

Ingen skrig fra børn på flugt
Ingen vold og ingen tugt.
Ingen bor på gaden mer'
Alle triste øjne ler.
Ingen sygdom, ingen smerte
Alle går med rent et hjerte.
Når jeg ser en dråbe blinke,
Får det mig til at tænke
På, om det måske bli'r dig,
Som en dag si'r ja til mig.

Karina 6.a.

fra "2000 blade fra børn og unge"

EN GOD VERDEN

Vi ønsker ingen krig og sorg
Ingen sult og tørst
Vi ønsker ingen forskel
Ingen mishandling.
Vi ønsker lykke
Kærlighed
Og sammenhold.
Vi ønsker hjælp.
Vi ønsker en god verden
at leve i for alle

Af Michelle Andersen

fra "2000 blade fra børn og unge"

Foto: Borgny Berglund

Samtale med Katarina Ekestubbe, 27 år, fra Göteborg, for tiden bosatt i Norge. Katarina er tidligere Steinerskoleelev og utdannet kokk. Hun har arbeidet flere år i Norge, bl.a. ved Stiftelsen Berle i Oslo

Om fremtiden?

- Jeg vil forsøke å være lyttende!

Intervju og foto: Borgny Berglund

- Hvordan ser du på dagens samfunn?

"Jeg har vanskelig for å forstå hvordan staten og samfunnet prioriterer sine ressurser. Det gjelder mange ting, for eksempel miljøet og eldreomsorgen. Det er absurd for meg hvordan det satses på forretningslivet istedenfor det som har menneskelig betydning.

Folk strømmer til butikkene for å kjøpe mat så billig som mulig. Isteden kunne samfunnet legge forholdene til rette med informasjon og subsidier slik at flere fikk anledning til å spise sunn mat.

Når det gjelder eldreomsorgen, må det være helt feil at de som har bygget opp landet ikke blir behandlet med den verdighet de skulle. De blir innelåst på en institusjon.

Jeg reagerer også på hvordan barn fores med dataspill, tv og døde bilder. Det tiltales mye ondt."

- Har du en drøm om et fremtids-samfunn som er annerledes enn i dag?

"Jeg skulle ønske at flest mulig stopper opp for å tenke over sitt eget ansvar i samfunnet. At vi kan ha mot til å være mer ydmyke og kjærlighetsfulle overfor hverandre."

- Hva kan du selv bidra med for å få en bedre verden?

"Forsøke å leve etter det jeg synes er riktig – forsøke å være lyttende. Kanskje kan jeg en gang i fremtiden når tingene ligger mer til rette, bake biodynamisk brød for flyktninger, slik at de opplever at noen bryr seg om dem."

Penger og kjøpepress

- hva mener de unge?

Av Arne Øgaard

I det siste året har det i norske aviser og tidsskrifter vært en rekke reportasjer om ungdom med store pengesummer mellom hendene.

Å sette i banken eller spare er ikke noe de tenker på. Nei, pengene brukes raskt og like fort får de nye midler til disposisjon. Ingen norsk ungdom lider noen nød, men det er i ferd med å vokse frem et nytt klasseskille mellom de som får det de trenger og de som får mye mere enn noe behov skulle tilsi.

Men hva betyr dette for den videre samfunnsutviklingen, for forholdet mellom mennesker og ikke minst for menneskets forhold til seg selv?

Det er viktige spørsmål alle bør tenke over. Her begrenser jeg meg til å presentere en reportasje om ungdom med høyt pengeforbruk og lar deretter noen andre unge komme med sine synspunkter.

Kjøpepress. Venninnene Christine Endresen (t.v.) og Marte Blix bruker det nye kjøpet. Marte nettopp har kjøpt. De handler hver lørdag fordi det er gøy. (Foto: Oleksandr)

Ungdommer har ikke tro på at kampanjer reduserer kjøpepress

- Vi tror ikke at holdningskampanjer vil begrense kjøpepresset, sier tenåringer på shopping en lørdag formiddag.

DUGA STOKKE

Mange ungdommer bruker fritiden til å handle. Det virker ut som kjøpepresset i alle aldre i Oslo i går. Begge delene har ledsatt et hurtigarbeidende utvalg som om et des tid skal kunne med utvalg til svorda knapet ut av...

- Nei, vi tror ikke at holdningskampanjer vil redusere kjøpepresset, sier Marte Blix og Christine Endresen, begge 14 år og fra Nordstrand i Oslo.

- Vi kommer til å handle uansett, det er gøy. Dessuten føler vi ikke at vi er utsatt for kjøpepress, sier Marte. Hun har nettopp kjøpt seg en jumper til 749 kroner, nå mangler hun bare en bukse. Hun regner med å bruke 1000 kroner før hun er ferdig med å besøke handelsrunder, men regner med at hun ofte kommer opp med å handle by...

Utlegg får de penger til kino, skolemateriale og andre aktiviteter.

- Men vi blir jo firi, lei av tingene vi kjøper, sier Christine.

Gutter og shopping

- Hva er hobby nummer én? - Gutter og shopping, svarer begge.

- Det er gøy med gutter som vil handle, da kan man dele hobbyen, sier Christine.

De 13 år gamle venninnene Yvonne Gjesdahl (t.v.) og Hildeberg i Oslo har kjøpt en buradag...

handletappen hun har med seg til å kjøpe stener til glassbollen med fisk.

- Er shopping hobby nummer én?

- Nei, kommer det unnsatt. De er opptatt av fotball, ridning, håndball og skid.

Agnet Wille (sv), nestleder i Stortingets familiekomité, hilser Rødgvingens tilbak velkommen, selv om hun har begrenset tro på virkningen av eventuelle holdningskampanjer.

- I et samfunn hvor markodene er så sterke, og ser ut til å bli enda...

KJØPEPRESS

Ingvild Kilen Rørholt, 17 år

Hvor kommer kjøpepresset fra, og hvem skaper det?

Nei, si det ... Jeg tror kjøpepresset bunnar i materialismens inntreden, behovet for mer enn man egentlig trenger, og muligheten for å skaffe dette. Jeg tror ikke reklamen har skapt kjøpepresset eller at kjøpepresset startet med reklamen. De aller fleste har en trang til å være vellykket og suksessfull, og i disse dager betyr dette å bli rik (dessverre). Er du suksessfull og har mange penger, hvorfor skjule det eller hjelpe andre? Nei, kjøp noen dyre merkelær, en fin bil og et stort nytt hus, vis verden at du er vellykket! Dessverre er så alt for mye av dagens samfunn bygget opp

på denne måten, altfor mange tenker sånn. Reklamen har ikke skylden, den bare oppmuntrer til å kjøpe mer, forverrer det hele.

Men hvor kommer presset fra? Det kommer fra egoet og selvfølelsen, trangen til å være best, til ikke å skille seg ut. Frykten for ikke å bli akseptert. Det er her noe må gjøres, ikke med reklamen.

*Hun frykter,
vil ikke skille seg ut.
Hun er redd,
men tør ikke gråte.
Vi, men ingen andre gjør det.
Hun er redd
redd for å skille seg ut.*

STATUS*Jo Bjørke Straube, 16 år*

At folk får status av å gå med dyre klær er egentlig forkastelig, for det er jo egentlig bare den lille merkelappen som viser at klærne er dyre. Vi betaler for å vise at vi er rike og har penger.

Det samfunnet vi har skapt i dag gjør at mange, særlig unge, blir presset til å kjøpe unødvendig dyre klær bare for å "passe inn". Flere med dårlig råd føler seg mindreverdige.

Mange steder er ikke dette noe problem, men noen steder er det et stort problem og der bør noe gjøres

et enstemmig nei i klasserommet. Røykestopp-kampanjer har ennå ikke hjulpet på røyksugne ungdommer. Jeg tror ikke kampanjer kan stoppe kjøpetrang hos ungdommer heller. Det ville være mer effektivt å stoppe alle de multinasjonale selskapenes reklamekampanjer, disse virker jo absolutt. Dessverre så har ikke staten makt til dette? Kanskje ungdommene ikke bør ha så stor tilgang til tv. Her gjør vi jo det de multinasjonale selskapene vil, nemlig å benke oss foran TV-en.

Det beste ville være om vi fikk sjansen til å tenke litt selv. Så slapp både de store selskapene og staten å tenke for oss.

Det er den drastiske løsningen som alle foreldre burde tenke på. Jeg ble kvalm da jeg leste om de to jentene på 14 år som godt kan bruke 1000 kr på et plagg og fort blir lei alt de kjøper.

Jeg stemmer i med Ågot Valle (SV).

"Min bekymring retter seg spesielt mot dem som lever i fattigdom..Vi må se på hva slags samfunn vi lever i .

KJØPEPRESS?*Rebekka Falk Eriksen, 16 år*

Hva for slags ord er det? Press til å kjøpe? Jeg for min del ville ikke føle press til å kjøpe noe som helst, hvis ikke noen sto med en pistol rettet mot meg. Det ditt valg. Ordet kjøpepress er bare en unnskyldning. Ungdommer som føler seg presset til å kjøpe siste mote i tøy og hår? My ass! Det er bare forfengelighet. Virkelig press? Jeg skal si deg det: 40 kr. for en pakke bind ! Det er press det !

HVA SLAGS SAMFUNN LEVER VI I?*Ingvill Sunnby, 17 år*

"Vi handler hver lørdag, det er ikke så mye annet å gjøre", sier en av de 14 år gamle jentene som er så bortskjemt at hun får penger til kino, skolemateriell, andre aktiviteter og 500 kroner rett i lomma hver måned. Hva slags land er det vi lever i? Hvorfor slipper folk ungene ut i verden med så mye penger? Jeg synes at dagens foreldre bør stille krav angående de unges selvstendige utvikling. Da jeg var 13 jobbet jeg hver lørdag og søndag for å tjene penger til fritidsaktiviteter. Det har ingen vondt av å gjøre. Holdningskampanjer hadde ikke vært like nødvendige hvis foreldrene hadde sluttet å sy puter laget av pengesedler under barnas armer. Hvis ungdommene måtte jobbe for alle de pengene de bruker på alle disse idiotiske tingene, hadde de aldri i verden kjøpt så mye.

REKLAME MOT REKLAME?*Lena Sunnby, 17 år*

Det som er litt paradoksalt er at holdningskampanjer tar i bruk samme kanal som klesprodusentene. De bruker reklame som skal stoppe og ikke fremme. Tror vi kampanjene kan stoppe kjøpelyst? Jeg sanser

Penger for fortjeneste eller til tjeneste ?

Av Arne Øgaard

Thomas Sund leverte en årsoppgave med denne tittelen før han gikk ut av Hurum videregående Steinerskole, våren 99. Her gir han etter alderen en moden innføring i økonomisk historie og teori. Han belyser aktuelle problemer og tar også opp Rudolf Steiners ide om tregrening. Spesielt interessant lesning er intervjuene han har gjort med 5 mennesker med høyst ulike, men likevel betydningsfulle posisjoner i norsk økonomi. Her får vi møte banksjef i Cultura Sparebank, Svein Berglund, stifteren av folkeaksjonen Framtiden i våre hender, Erik Dammann, viseadministrerende direktør i NHO, Kristin Clement, professor ved Handelshøyskolen BI, Arne Jon Isaksen og

Liv Slettevold, direktør i Maser Management Services. Jeg kan ikke her gjengi alt disse har å si, men jeg tar med et lite utdrag fra Arne Jon Isachsen.

"De menneskelige aktørene handler ofte annerledes enn vi har tenkt oss, derfor kan man aldri forvente å treffe månen i økonomi. Man kan få inntrykk av det gjennom journalister og til og med politikere, men det er ikke sånn. For selve faget har med ustadige aktører å gjøre. Det å tro at du kan forutsi noe perfekt, er helt usannsynlig. Det som oftest skjer, er at du kan ha en måte å tenke på, noen tall, statistikker og modeller. Med disse redskapene kan du en lang stund treffe

ganske bra. Men plutselig kan du bomme kraftig, det viser seg at det ikke er stabilt. Hvem styrer? Det er ingen overdommer som sitter i skyene og trekker i trådene, for systemet er i stadig forandring. Men det er likevel slik at noen har makt. Det er et spill med mange krefter. Du har også makt ved at du er forbruker i den betydning at du gjør din etterspørsel gjeldende. Vi har skapt et økonomisk system som er komplisert, for komplisert vil noen mene, men det er ikke godt å si.... Markedet og kapitalismen kan man si mye rart om, men det er ganske effektivt, ofte urettferdig, men effektivt".

At skolen må være et billede på livet er af indlysende vigtighed. Derfor gælder det om at de unge i deres skoletid får en tilgang til erhvervslivet gennem indsigt i økonomi, lønpolitik, finansvæsen, jura, arbejdsliv.

Af Ilse Kofoed

Fremtidens værdier

Det erhvervsliv som er med til at bære vores samfundsudvikling, inviterede i januar 1999 til et topmøde for virksomhedsledere i København, i erkendelse af at nok har kapitalismen sejret, men den rummer samtidig kimen i sig til sin egen undergang hvis ikke virksomhederne besinder sig og formulerer en mere menneskelig kapitalisme. Det der efterspørges, er en virksomhedskultur med større vægt på social bæredygtighed og ansvarlighed, dog helst uden at der gives køb på profitmaksimering og konkurrenceevne.

Mange traditionelle faggrænser er blevet overhalet af nutiden. Nogle akademiske professioner er orienteret mod fortiden og ejer ikke fremtidskræfter. Mange af de nye erhverv der er opstået, bl.a. i finans- og servicesektoren, handler ikke så meget om faglige kvalifikationer men om social kompetence, evnen til at omgås andre mennesker. Den kan man kun styrke gennem udviklingen af en kreativ fantasi og en opøvelse af en personlig ansvarsfølelse.

Livsfærdigheder

Social kompetence, ansvarlighed, fleksibilitet, kreativitet - de såkaldte bløde kvalifikationer - er de forventninger der i stigende grad møder de unge, når de træder ud i samfundet. Viden og faglig kunnen kommer i anden række fordi deres indhold forandrer sig så hurtigt.

De "bløde kvalifikationer" har til alle tider - delvis under andre betegnelser - rangeret højt blandt Steinerskolernes uddannelsesmål. Dog med den afgørende forskel at de ikke er motiveret i kvalifikationskrav fra erhvervslivet, men i den målsætning at give eleverne de udviklingsmu-

ligheder der gør dem til livsduelige mennesker, der i frihed kan forme deres eget liv og gribe skabende ind i samfundets liv. At det så netop er de evner som nu i stigende grad efterspørges i erhvervslivet, er en sidegevinst.

Uddannelsespolitiske mål og pædagogiske metoder

Hvordan opdrager og underviser vi børn og unge til at tage over og forvandle det samfund, som vi har skabt? Ikke til at tilpasse sig det som det er nu, men til at gribe ind og udvikle det ind i fremtiden?

Vi mærker efterhånden tydeligt at den trinvis udvikling af ansvarsfølelsen er en nødvendighed lige fra småbørnsalderen, hvor ansvaret er helt i det små, til ungdommen, hvor den udvikler sig i medarbejde, deltagelse, medansvar.

Elevernes eget kreative engagement er det helt centrale og det kan komme frem ved at de f.eks. er med til at bestemme undervisningsforløbet. Det er vigtigt altid at undervise ud fra elevernes eget udgangspunkt deres modenhed og iboende behov, således at hver eneste elev i hvert fag, i hver time, føler at der er noget at komme efter. I den eksamensfrie skole, som Rudolf Steiner-skolen er, er selvstændighed og ansvar det pædagogiske element som stimulerer motivationen og interessen for faget, og ikke udefra kommende eksamenskrav. Begejstring, glæde ved udfordringen og evne til at omgås problemerne med udholdenhed og egen kreativitet er meget vigtige elementer i dagens skolegang for de unge.

Ungdomspolitik

Da daværende undervisningsminister Ole Vig Jensen i 1994 ønskede en reform af ungdomsuddannelserne med "Uddannelse

Til Alle", blev begejstringen hastigt afløst af en frygt for at uddannelsessystemet kunne blive uoverskueligt og uden nytteværdi og rumme en fare for en underminering af de traditionelle uddannelser som allerede var godkendt. Den nævnte frygt har vi mærket i Rudolf Steiner-skolerne flere gange. Da man indførte den Frie Ungdomsuddannelse, blev der kippet med flaget, for 25% af en ungdomsårgang (på landsbasis) kom aldrig rigtig i gang med en uddannelse. Med FUU'en i hånden oplever unge, at der er åbnet op for et større ansvar og for et væld af muligheder for dem og andre, hvor de kan prøve sig selv af og i langt højere grad dermed blive i stand til at finde deres livsopgave. De får nogle kvalifikationer herigennem, der er med til at stille dem mere frit over for valg af uddannelsesinstitution.

Kreativitet og ansvarsfølelse

I Steinerskolens overskole og i flere og flere ungdomsuddannelser lægges der mere og mere vægt på fælles projekter. Det er fremtiden, fordi der her kan tilfredsstilles nogle krav, bl.a. til individualisering i forhold til interesser og fællesskab ud fra fælles mål. De unge mennesker må lære det moderne liv at kende, selv udvikle kreative evner, selv lære at bære ansvar hvis de skal kunne gribe ind og forandre verdensgang. Der er brug for åbenhed over for det nye og uvante, bevægelighed både fysisk og intellektuelt og en høj grad af bevidsthed om at forholde sig til fremtiden, herunder naturligvis videreuddannelse, social og personlig udvikling m.m.

De kæmper...

Steinerskolen har været sig dette opdragelsesansvar bevidst og der arbejdes med disse nye udfordringer integreret i undervisningens metoder. Vi synes selv, at vi har meget at byde på, vi erkender samtidig, at vi kun er på vej. Der er grund til optimisme, for med en læreplan fra 1919, er der givet anvisninger til en undervisning der er så "moderne" at den hele tiden gør krav på at blive stillet ind i nutiden. Dens motto er at: "Tage imod eleverne i ærefrygt, opdrage dem i kærlighed, lade dem gå i frihed."

Vores tid er en vanskelig tid at leve i for unge mennesker; den gør det ikke nemt at finde sig selv. I vores skole kan vi se, at de kæmper og vi kan høre og mærke at de når omkring mange dybe erkendelser i verden, - og i sig selv.

*Fantasi er mere vigtig end viden,
for mens viden omfatter alt det, der er,
omfatter fantasi alt det,
der vil komme til at være.*

Albert Einstein

Rudolf Steiner skolerne i Øksnehallen 31.maj - 4. juni 2000

50 års Steinerpædagogik i Danmark

Rudolf Steiner-skolebevægelsen i Danmark fylder 50 i år 2000. I 1950 oprettedes den første skole, Vidar Skolen i Gentofte. Siden er det blevet til i alt 17 skoler.

Fødselsdagen fejres ved at alle skolerne i fællesskab holder åbent hus i Øksnehallen i 5 dage i træk.

Det foregår i Kr. Himmelfartsferien, så interesserede fra fjernereliggende landsdele har en mulighed for at kombinere et besøg i Øksnehallen med en forårsudflugt til København, evt. i forbindelse med at mandag, den 5. juni, er grundlovsdag.

Åbne lærerum, arbejdende værksteder

Der bliver noget at komme efter for alle pædagogisk interesserede: forældre, kommende forældre, Steinerlærere, fagkolleger fra andre skoleformer, politikere og hvem der ellers måtte interessere sig for hvilken pædagogisk vision og praksis Steinerskolerne vil møde fremtiden med.

I Øksnehallen vil man kunne opleve bl.a. arbejdende værksteder, konferencer, musikfestival, teaterforestillinger, arbejdende lærerum, foredrag, paneldiskussioner, rundvisninger, eleverarbejder, elevoptræden og meget mere.

Meget af det kan man deltage i: Prøve at sidde på skolebænken som Steinerskoleelev, opdage sine kunstneriske/håndværksmæssige talenter i et af værkstederne.

Praksis og vision

Ved indgangen til det nye årtusinde har Steinerskolerne valgt at benytte jubilæet til at stå frem i offentligheden med deres bud på hvad en pædagogik må rumme der kan give nutidens børn, fremtidens voksne, de udviklingsmuligheder og de kræfter de får brug for i den fremtid der venter dem.

Arrangementet i Øksnehallen vil fortælle om Steinerpædagogik, men den vil også demonstrere den.

Udstillingen åbner onsdag, den 31. maj, kl. 11 og er åben de følgende fire dage fra kl.10 til kl.18.

Der er aftenforestillinger hver aften kl. 19.30.

Billetter kan købes ved indgangen.

Priser: Voksne, 1 dag ..... kr. 50
Reduceret pris
(børn, stud. og pensionister) ... kr. 30
Aftenforestillinger ..... kr. 75 - 130
Reduceret pris ..... kr. 50 - 100

Der kan tegnes et støtteabonnement for kr. 250. Det gælder som partoutkort til samtlige arrangementer - dag og aften. Partoutkort kan bestilles hos Bolette Tuxen, Søager 36, 2820 Gentofte, tlf. 3965 4540, E-mail: bolette_tuxen@image.dk

Det rådner fantasien væk

Det vigtigste, man lære kan om røgt af børn i dette land, er: Lad dem aldrig, ALDRIG få din TV skærm at kigge på. Nej, bedst af alt: Hold hjemmet frit! Køb aldrig dette dumme skidt! I hvad vi har besøgt af hjem, har børnene kørt kassen frem og kigget støt og uanmodet, til øjnene faldt ud af ho'det. (Forleden i et hjem vi så, FEM øjenpar på gulvet lå!) De glør og glør og glør og GLOR - til sidst kan ingen tænke spor, for deres hjerner går i kvas af alt det meget skidt og bras. Ja, ja, det skaffer ro og fred, og ingen kommer galt af sted, de tumler ikke ud på gaden, og man får ro til aftensmaden og dagens opvask sidenhen og lur og aftenkaffe - men har nogen tænkt på, hvad der sker ved det, de arme unger ser? DET RÅDNER FANTASIEN VÆK! DET GIR DE STAKKELS BØRN ET KNÆK! DET TYNGER OG FORPLUMRER SINDET! GØR HVERT ET BARN SÅ RENT FORBLINDET, AT INGEN MERE ER I STAND AT FINDE ÆVENTYRETS LAND! HVER HJERNE BLIR SÅ BLØD SOM DEJG! AT TÆNKEEVNE GÅR SIN VEJ!

BØRN KAN KUN GLO - MEN TÆNKE, NEJ!! "Javel," si'r I, "Det lyder smart. Men fjerner vi vort apparat, hvad har de så at ta' sig te', de kære børn - ja, sig os DET!" Vort svar I meget snart skal høre: "Hvad PLEJED børnene at gøre? Hvad PLEJED at fornøje dem, før TV djævlen trængte frem?" Åh, I har glemt det? Det var sløjt! Så hør det - langsomt sagt, og højt:

De .... LÆSTE .... LÆSTE dagen lang og natten med .... af LÆSETRANG blev dreng og pige, glad og klog - ku' ikke LEVE uden bog! Fyldt var hvert barnerums reol, og bøger flød på gulv og stol! På bordet ved hver sengekant man endnu flere bøger fandt! Vidunderlige. æventyr om prinser, feer, sære dyr, om skatteøer, om pirater, om vilde folk i fjerne stater, om mænd som ikke kendte skræk, om børn, som dyppet blev i blæk (Det var den STORE BASTIAN - på billedet man så, hvordan). Om Tante Grøn .... og Brun .... og Lilla! Om den forbløffende Camilla, om Putte i sin blåbærskov, om gamle Peter Plysbjørn .....og den stakkels hund i Kaalunds fabel!

Hvo'n elefanten fik sin snabel... om Store Klaus .... om Lillegut... og Peder Most ... og Robin Hood... Ja, sikke bøger! Sikken viden de fik, de børn for længe siden! Så derfor BE'R vi: VÆK MED KASSEN! Få stadset smidt på lossepladsen! Det sted, den stod i jeres stue kan I så til reoler bru'e! Fyld dem med lutter gode bøger - og selvom børnene forsøger at hævne sig med spark og slag og rustne søm i jeres bag, så lover vi .... så tør vi tro, at på en uge eller to vil al den nye fred og ro gi' børnene - for første gang - en sund, naturlig LÆSETRANG! Og er de først begyndt med sligt udvikles alt umådeligt: I en aldeles vældig fart Står det dem ganske soleklart, at dumt og fladt og tomt og bart og idiotisk og bizart var deres TV apparat! Og siden hen vil små og store elske jer højt for, hvad I gjorde!

Roald Dahl
Friskolebladet, april 1985.

Sprossevinduer, græs på taget og glaspyramide i gården. Det lyder som et postmoderne, økohus. Det er det også - ikke for mennesker, men for høns!

Af Erik Vestergaard Grootveld

Hønsene trives. Det gør børnene også. For mange af de høns, der flytter ind i de her omtalte huse bliver passet og tilset af børn i institutioner i det midtjyske. Senest har børnene i den integrerede institution Skæringhus i Skæring ved Århus fået nyt at se til, idet man har lejet med forkøbsret 6 høns, 1 hane og tilhørende hønsehus.

Arkitekt og byggherre er Erik Vestergaard Grootveld, der oprindeligt er hollænder, men har været bosat i Danmark siden 1989. Han har ca. 1 år tilbage af sit studium i filosofi og samfundsfag ved Århus Universitet. Da han på et tidspunkt fik foræret nogle høns, byggede han et hønsehus i haven. Det vakte stor begejstring hos kvarterets børn og det gav ham den idé, at tilbyde hønsehus og høns til børneinstitutioner i området. Ideen er blevet taget godt imod. På Skæringhus har man i hvert fald besluttet i en 3 måneders prøveperiode at indgå i rollen som hønsepassere.

Erik Grootveds forretningskoncept omfatter salg/udlejning af hønsehus, hønsegård, høns, foder, halm, evt. feriepasning til daginstitutioner, kommuner, plejehjem, private, boligforeninger m.m.

Sira Byhøns tager udgangspunkt i hønsenes trivsel. Der er halm i redeskasserne, hønsehuset er praktisk indrettet, hygiejnisk, frit for træak.

Den mindre erfarne hønsepasser kan få gratis vejledning i, hvordan man fodrer sine høns, hvordan man passer en skrukhøne, hvordan man undgår rotter osv.

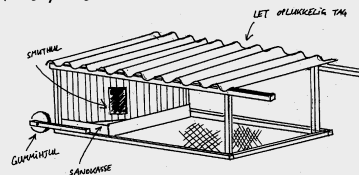
I byggeriet tages der i videst mulig omfang hensyn til miljøet; brædderne er af dansk træ, savet på et lille lokalt savværk, der males med linolie eller træbjærev, der indgår mange genbrugsmaterialer, der anvendes græs på taget osv. Der findes en hel serie af forskellige modeller af hønsehus og hønsegårde.

I salgsmaterialet fremgår også, at man kan vælge mellem flere forskellige hønseracer: Orpington, Dansk Landhøne, Lys Sussex, Italiener og La Belle.

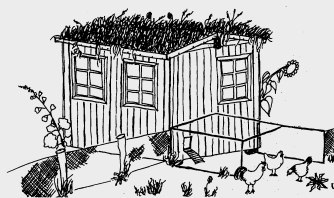
På Skæringhus har man fået levnedsmiddelkontrollens ord for, at de gerne må anvende hønsenes æg til madlavning. Når blot de koges først. Erik Grootveld mener ikke, der er nogen grund til salmonellahysteri. "Jeg tror salmonella opstår, når man støver hønsene for tæt sammen. Hvis man skolder æggene i kogende vand så skulle der ikke være problemer ved det".

Det, som skal få folk til at investere i et lille hønsehold, er glæden ved at se, hvordan hønsene trives i de rette omgivelser og hertil kommer bidraget til køleskabet idet madrester og køkkenaffald vil blive omsat til friske landæg.

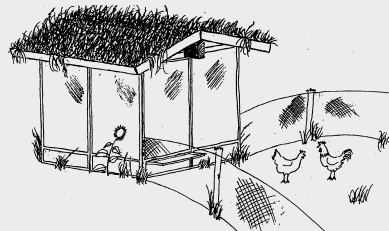
Hønsefresere

Det store hønsehus

Glashuset

Yderligere oplysninger hos Erik Vestergaard Grootveld tlf. 0045 86223013 eller tlf. 0045 26546529

Vi står overfor den første generasjonen barn som er mer inne enn ute og som er mer i ro enn i bevegelse. Ønsket om å legge noe i den andre vekstskålen inspirerte oss til å starte "Levende skule"

Gården som pedagogisk ressurs

- skole i berøring med livet

Av Kristina Parow

Nasjonalt utviklingsarbeid

"Levende skule" er et statlig finansiert samarbeidsprosjekt mellom Norges landbruks-høgskole og Det norske hageselskap. Ett av arbeidsfeltene våre er å utvikle eksempler på hvordan undervisningen kan berikes ved at grunnskolens uteareal blir utvidet til å favne om et gårdsbruk. Åtte gårder spredt over hele landet har inngått et forbindtlig, pedagogisk samarbeid med en eller flere skoler; helst i nærheten (tre Steinerskoler er med). Selv om utgangssituasjonene er svært forskjellige, har alle bøndene og lærerne som er med et felles mål: At tiden elevene er på gården skal utgjøre en vesentlig del av deres skolegang. Med andre ord, at eleven blir fortrolige med gården så tidlig som mulig og at de får delta i arbeidet så mye som mulig.

Inspirerende eksempler

Ambisjonen til "Levende skule" er å få frem en palett av eksempler på gode (og dårlige) løsninger for de pedagogiske, organisatoriske og økonomiske oppgavene som et slikt samarbeid innebærer. Vi er i ferd med å samle og systematisere erfaringene fra det fireårige løpet som snart ligger bak oss. Ønsket er å få gitt ut en bok til høsten som kan gi bønder og lærere lyst og mot til å ta fatt på noe lignende eller videreutvikle det de alt er i gang med. I denne sammenhengen vil jeg bare komme inn på noen økonomiske aspekter:

Lønn for strevet!

Bøndene som gir seg i kast med et pedagogisk arbeid, gjør det selvsagt fordi de har glede av det. Likevel er det en kortslutning å forvente at de utelukkende skal gjøre det "ut av sin godhet". Særlig i Steinerskolen er det tradisjon for å tenke at det ikke trenger å koste noe; elevene hjelper jo tross alt til på gården og det må være trivelig å få litt liv på tunet... Men, så har samarbeidets omfang heller ikke vært så stort (et lite "uryrkedrypp" i 4. kl. og så jordbrukspraksis i 10.). Skal bonden ta imot elever jevnlig, er det helt avgjørende at han får skikkelig betalt; gjerne som et eksternt medlem av lærerkollegiet. Det er også viktig at han har en langsiktig avtale - i det minste en intensjonsavtale - å forholde seg til.

"Men vi har ikke penger"

Det finnes vel ikke den skole som ikke sliter med dårlig økonomi. Og så skal man på toppen av det hele finne penger til slikt? Nei, nettopp ikke på toppen. Dersom tiden på gården blir en vesentlig del av skolehverdagen, snakker vi om en annerledes måte å drive skole på, - langt mindre timeplanstyrt og klasseromsorientert enn i dag. Altså ikke en virksomhet som kommer i tillegg til alt annet. Bare da vil det være mulig - og forsvarlig - å omdisponere knappe budsjetter slik at gårdsarbeidet får plass. Likevel trengs det ekstra ressurser. På en skole der foreldrene allerede betaler

skolepenger, kan det være vondt å spørre om mer. Mitt inntrykk er imidlertid at mange foreldre gladelig hadde betalt for at deres barn skulle få slike erfaringsmuligheter i fritiden fordi de ser at hverken de selv eller skolen er i stand til å gi barna det de trenger. Hvorfor ikke opprette en egen klassekasse for "gårdsdagen"?

De første skritt

For å få foreldrene med, er det best å komme i gang uten deres hjelp. Erfaringene viser at det ikke er så vanskelig å få penger utenfra til en oppstartingsfase. De fleste av "våre" gårder og skoler har startet opp ved hjelp av bygdeutviklingsmidler, private fond og stiftelser eller kommunale prosjektmidler (uavhengig av om de bedriver steinerpedagogikk eller ei). Utfordringen ligger i å ikke la dette incitamentet bli en sovepute, men å helt ifra starten av forberede seg på å kunne bære virksomheten videre i økonomisk forstand den dagen drahjelpen faller bort.

De som ønsker mer informasjon om dette arbeidet, kan henvende seg til meg eller en av de åtte gårdene, eller finne oss på internett: <http://levandeskule.nlh.no>.

Kristina Parow, Levande skule, boks 5022, NLH, 1430 Ås, Tlf. 64 94 79 19, faks: 64 94 78 02 E-post: kristina.parow@ipf.nlh.no

Steinerskolen på Rotvoll

Et skoleinitiativ for de neste 1000 år?

av Kjell Helge Johansen

Vidarskolen ligger på Rotvoll gård. Den har 10 elever og 4 ansatte. Skolen arbeider med elever på barne- og ungdomsskolenivå som trenger tilrettelagt opplæring. Det planlegges en utvidelse til videregående skole. Skolen har eksistert i 4 år og ble startet av artikkelforfatter Kjell Helge Johansen og lege Thomas Johansson.

Det moderne liv

Rundt oss ser vi et samfunn som mer og mer mister kontakten med livet. Det som før var en levende aktivitet er byttet ut mot erstatninger. Et samfunn på krykker. Vi fyller hverdagen vår med syntetisk innhold. I stedet for å slå enga og herse høyet, går vi på helsestudio og setter oss i treningsapparater som gir oss sidetøyninger og armbelasninger. I stedet for å hente vann har vi gå-apparater og jogge-apparater. I stedet for å spise sunn mat kompenserer vi med vitamintilskudd og piller i ulike former.

En syntetisk skole

Og hvordan er det i undervisningen? Jo, det samme; man hører om naturen i stedet for å dra dit. Før var det slik at man levde i naturen og dro til skolen for å forstå den. I dag er det omvendt: man hører om naturen i undervisningen og i beste

fall drar man ut for å verifisere det man har hørt! I matematikken så forstår ikke lenger elevene hva de skal regne på. Det er ikke lenger sammenheng mellom det de kalkulerer og det de lever. Det er to verdener. Matematikk har du bruk for når du skal på Gymnaset, når du skal på universitetet, når du skal i arbeid. Rudolf Steiner sa noe annet: Matematikken gjør noe med deg når du regner: brøk i 5 klasse er organdannende i ditt hode; det utvikler de organer i hjernen din som skal hjelpe deg til å abstrahere. I England sier man "use it or loose it" Med andre ord så er det om å gjøre at den kunnskapen du arbeider med er noe du kan relatere deg til Nå og ikke bare Når.

En slik skole som er rykket ut av livet og hvor kunnskapen blir satt sammen for å tjene en tenkt virkelighet kan man kalle Syntetisk. Den tjener de behov som samfunnet tror det vil ha behov for når du er utdannet. Skolen er blitt et treningsstudio for å gjenskape utfordringer du har bruk for, men ikke kan få i livet ditt.

Virtuel Realitet

Går du et skritt videre finner du den Virtuelle opplevelsen. Virtuell realitet *Pløging med traktor er populært*

er egentlig en selvmotsigelse, men like fullt en opplevelse. Den brukes i flyverutdanning, i kjøreskoler, i ulike treningsøyemed og i underholdning.

På Internett finnes det virtuelle byer du kan bo i. Du kan handle i virtuelle butikker (men få varene fysisk på døra di). Du kan snakke med mennesker som er tegnet og animert, bygge deg hus med tegneprogram og invitere andre inn i det. På et felt i veggene i det tegnede huset som illustrerer en tv kan du se programmer som sendes på den virkelige tv. Det er bokstavelig talt uvirkelig. Men opplevelsen er visuell og gir deg en virtuell følelse av virkelighet. Alt foregår på PC'n din. Ennå et skritt ut av den virkelige verden, ikke engang syntetisk, men en virtuell "late som" virkelighet i godstolen din.

Her er vi ved oppgaven som vi står overfor i vår undervisningskunst. Ikke syntetisk, ikke virtuell; men autentisk opplevelse for våre barn og vår tid.

Og der starter ideen om Steinerskolen på Rotvoll.

Her finnes dyr som må fores og melkes,

To teknologier – PC og blyant

hvis ikke så dør de. Du blir ikke møtt med "game over" hvis noe har gått galt i fjøset, men du finner ei rautende ku som har det vondt, og noen døde kyllinger. Når du står og smir og har 1300 grader på spissen av jernet, så står det ikke "try again- insert a new coin" hvis du setter fingeren bort på jernet.

Slik kan vi nevne eksempler på at vi skaper en autentisk hverdag. Vi baker brød, lager mat og spiser den på skolen. Vi bader (frivillig) hver dag i sjøen senhøstes i stedet for linjegymnastikk. Vi pløyer og høster. Vi henter trær i skogen som blir til ved eller

virke til sløyd. Vi henter deler fra en gammel Volvo og smir dem om til kniver og redskap. Vi tover såler til skoene våre. Vi bygger datamaskiner sammen av gamle vrak vi får fra næringslivet.

Språkundervisning?

Elevene våre oversetter engelske legender til norsk og gir dem ut som bøker som vi selger. Hva med en skoletur 3 uker til Russland; bygge en ny steinerskole på dugnad der? Alt foregår på Engelsk + litt russisk.

Sosial trening?

Drama selvfølgelig; 2-3 skuespill i året, eller en uke ute med vengbåten til kystlaget i Trondheim. Eller en snøhuleturn på fjellet, skaffe maten selv der oppe! Jakt kanskje! Være med å slakte yndlingskua di i fjøset – liv og død. Menneske og venn.

Matematikk og norsk da?

Jo da, det maser de om når de har gått lei av alt det praktiske. Tenk at å lære matematikk er blitt en sult som er like sterk som sulten etter å være skapende med hendene. Tenk at å lære norsk kommer ut fra ønsket om å uttrykke og fortelle alt du har opplevd eller gjort.

Jo da, vi har teorifag. Halve dagen teori og halve dagen praktisk. Og kun periodeundervisning. Fagene kommer i bolker på 1-4 uker og med 2 økter pr. dag, teoretisk og praktisk. Ingen ut og inn av friminuttene. Arbeide intenst - laang god matpause, og inn og jobbe igjen! Skoledagen er ferdig når du er ferdig med oppgaven din.

Vi har tenkt å gå i gang med videregående skole i år som har som mulighet at du kan strekke den over 4 år slik at man har mulighet å fordype seg. Enten en modell 1+3 år med et modningsår først, eller et 3+1 år hvor det siste året er eksamensforberedende. Eller bare 3 år hvis du

Tinnstøping

ønsker det, og rett inn på universitetet. Du bestemmer.

Jeg glemte visst religionsundervisningen: - den går bl.a. ut på at elevene skal tro på et liv før døden, og at undervisningen skal gi dem "nær livet opplevelser."

Til slutt vil jeg fortelle at vi har gått sammen med Camp Hill bevegelsen i Norge og kjøpt det vakreste stedet i Trondheim: Rotvoll Gård, med 40 mål tomt og 6000 m² bygninger. Og vi skal lage Norges svar på - Goetheanum? - Silicon Valley - Järna? - eller helst: noe helt nytt! Skal vi prøve å leve drømmen vår. Tror du det er bruk for glade mennesker som har tro på livet og seg selv der ute i det virtuelle liv?

Vidarskolen har sammen med Camp Hill bevegelsen i Norge kjøpt det vakre stedet Rotvoll Gård i Trondheim

Steiner-pedagogikken i historisk lys

En skole for samfunnsfornyelse

Av Arne Øgaard

Etter første verdenskrig

I 1919 var Europa fremdeles preget av blodet, døden og lidelsen fra første verdenskrig. Det som egentlig ikke skulle kunne skje i en sivilisert verden hadde skjedd og det gjorde selvsagt at mange var opptatt av hva som kunne gjøres for at en slik katastrofe ikke skulle gjenta seg. Vi vet at de ikke lyktes, krigen kom tilbake til Europa, den har nylig rast på Balkan og det er ikke langt til de områder hvor den fremdeles utkjempes. Motkreftene ble for sterke, men det er likevel viktig å vite hva som ble forsøkt.

Det Sosiale Spørsmål

Rudolf Steiner hadde langt tidligere prøvd å gjøre oppmerksom på at det trengtes en ny samfunnsforståelse, men han fikk liten respons. Det vakte imidlertid en viss oppmerksomhet da han i 1919 ga ut boken Kernepunktene i det sosiale spørsmål. Parolene fra den franske revolusjon fikk her en ny mening i det han gjorde oppmerksom på at det i alle former for åndsliv må være full frihet, likhet i alle rettsforhold og at broderskapet må prege fremtidens fordeling av varer og tjenester.

I de fleste virksomheter er det både rettslivs-, åndslivs- og næringslivsforhold, det er derfor nødvendig at vi lærer oss å skille disse tre områdene fra hverandre.

Samfunnets tregrening

Disse ideene til fornyelse av samfunnet ble kalt tregreningsideene og en av dens ivrigste tilhengere var Emil Mohlt, eieren av Waldorf Astoria sigarettfabrikk i Stuttgart. Han ville gjerne gi arbeiderne på fabrikken større innflytelse, men han innså at de trengte mer utdanning. Rudolf Steiner var opptatt av at hele utdannelsen måtte endres om tregreningsideene skulle prege samfunnsutviklingen. Dette var noe av bakgrunnen for at den første Waldorfskolen eller Steinerskolen som den også blir kalt ble åpnet i Stuttgart i 1919.

Waldorfskolen

Mange kjenner litt til disse skolene og forbinder dem med en kunstnerisk undervisning, en bedre forståelse av elevenes indi-

vidualitet og at det er en skole hvor ikke bare hodet skal fylles opp med kunnskap, men at et sunt følelsesliv og en handlingsdyktig vilje eller like høye mål. I en foredragsrekke som ble holdt i august 1919

behandlet Steiner "Oppdragelsen som et sosialt spørsmål" og her poengterte han hva som er viktig sett ut i fra tregrenings-tenkningen.

Fra barn til voksen

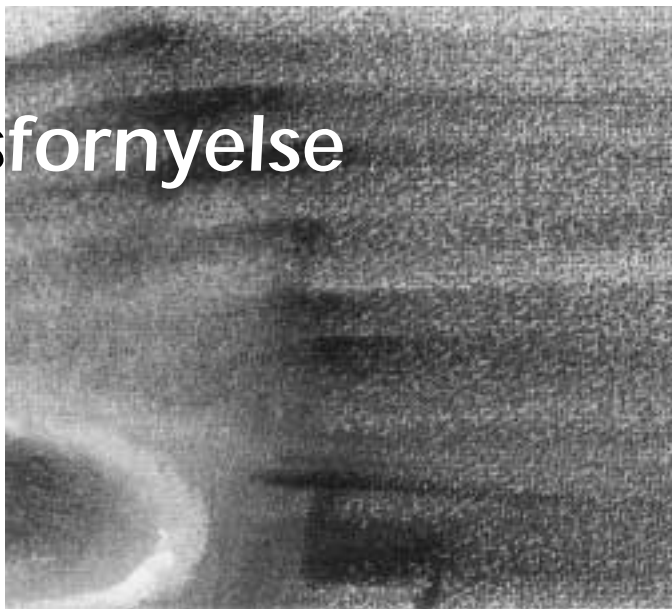
Mange har ment at det å gi barna en fri oppdragelse var nødvendig for at de skulle bli frie og selvstendige voksne. Rudolf

Steiner så ganske annerledes på det. Han var opptatt av at barn måtte oppdras etter det utviklingstrinnet de befant seg på og gjorde oppmerksom på at småbarn etterligner det de ser rundt seg. De her-

mer språket og bevegelsene og dessverre også de voksnes uvaner, men det er slik barnet lærer i de første 7 årene. Dette fordrer at foreldre og barnehagepedagoger må legge forholdene til rette for en best mulig etterherming. Rudolf Steiners utsagn er ikke alltid slik at man øyeblikkelig gjennomskuer at han har rett, de kan snarere provosere, men det å utfordre oss til å undersøke nye tanker var kanskje hans viktigste misjon. I denne sammenhengen uttalte Steiner ut i fra sin innsikt at desto mer intenst barnet etterhermer desto friere vil det kunne bli som voksen.

Læreren, en autoritet

Etter tannfelling blir barnet skolemodent og da gjelder selvsagt noe annet. I gamle dager var lærerne autoritære, de krevde stram disiplin og om barnet ikke gjorde som han sa så var det frem med spansk-røret. For noen år tilbake var jeg på en amerikansk skole hvor lærerleimen fremdeles var i bruk, og jeg har hatt elever som har gått på afrikanske skole hvor elevene ble

pisket i skolegården, men stort sett så er denne type pedagogikk uttrykket i vår del av verden. Her lærer elevene selv, læreren legger frem oppgaver i hefter eller på datamaskinen, og så jobber elevene selvstendig. På Steinerskolene arbeides det annerledes, her stiller læreren seg i sentrum og prøver å formidle stoffet på en slik måte at elevene ser opp til ham som en autoritet. Når læreren forteller eventyr i småskolen, kan elevene oppleve at her er det virkelig et menneske som har klare forestillinger om hva som er godt og hva som er dårlig og som tar det godes parti. I dag kan det se ut til å bli stadig vanskeligere å finne lærere som er slike naturlige autoriteter, men Steiner gjør oppmerksom på at det å ha en slik lærer er et viktig grunnlag for at barna som voksne skal oppleve menneskenes like rett.

Puberteten

I puberteten er det selvsagt nødvendig at barna vender seg bort fra lærere og foreldre. De er nå modne til større selvstendighet, men begjærene våkner og det er en stor fare for at de kan bli for selvopptatte. Lærerens oppgave er nå å prøve å møte dette med å vekke elevenes kjærlighet til og interesse for alt som foregår i verden. Det å utvikle en allmenn neste-kjærlighetskraft er også forutsetningen for å utvikle broderskap i næringslivet. Nå kan man selvfølgelig spørre om hvordan dette skal gjøres. Et nødvendig utgangspunkt er selvfølgelig at læreren selv interesserer seg for alle sider av det som foregår. Læreren kan ikke komme inn i klasserommet som en som vet alt, men han må ha med seg virkelige spørsmål som han kan belyse i samarbeid med klassen. De unge må få oppleve at det fremdeles er bruk for deres tenkning, men når 17- 18 åringer sitter ved kafébordene oppildnet av sine egne løsninger på alle verdens problemer må

pedagogen prøve å få dem ned på jorda. En målsetting for pedagogikken er da å vekke en andakt for det lille, å vekke kjærlighet til noe lite i den virkelige verden.

Individ kontra fellesskab

Nettopp i den tiden da elevene burde utvikle interesse for verden, setter den offentlige skolen inn med et stort karakterpress. Det blir konkurranse om å få de beste karakterene og det å få en god karakter blir for mange en bekreftelse på at de er noe verd. Det finnes mange eksempler på at elevene blir mer opptatt av egne karakterer enn av hva de egentlig lærer. Kanskje dette skaper den grunnholdningen som vi ser mange steder i næringslivet at folk er mer opptatt av hva de tjener enn av hva de faktisk gjør. En viktig side ved Steinerskolen er derfor at den ikke gir karakterer, men at elevene i stedet får et fyldig vitnesbyrd som konkret beskriver hvordan de har arbeidet med fagene og hva de har fått utrettet.

Ungdomsopprør?

Ungdomsopprør er ikke bare et moderne fenomen, slike opprør fantes også på begynnelsen av forrige århundre, de kommer i perioder når de unge opplever at de ikke har noe å hente hos de voksne. I voksen verden finner de ikke annet enn tomhet. Steinerpedagogikken prøver å unngå en slik opplevelse av tomhet ved at den enkelte lærer arbeidet iherdig med sin egen erkjennelse, at han hele tiden er i utvikling og søker det meningsfulle i tiden. I dag er det ikke noe betydelig ungdomsopprør, men det er nok ikke fordi det ikke lenger finnes tomhet. Men tiden er full av støy fra alle typer av media og det er kanskje derfor det ikke merkes så tydelig. I mange tilfeller ser det også ut til at de unge prøver å unngå tomheten ved å et ekstremt høyt pengeforbruk eller utprøving av narkotiske stoffer. I andre tilfeller blir blind vold eller spenningsfylt kriminalitet en reaksjon. Kanskje kan slik oppførsel også ha en sammenheng med det Rudolf Steiner sier om at barn som ikke får etterherme vil utvikle animalske

drifter. Barn som ikke får se opp til en lærer vil utvikle kulturtretthet og de som i puberteten ikke får stimulert kjærligheten til verden de vil utvikle en mekanisk tenkning. Med et slikt utgangspunkt blir man neppe noen opprører.

Frihet, likhet og brorskap

Noe annet en kan tenke når en står overfor dagens ungdom er at det ser ut til at tanke, følelse og vilje skiller lag. De vet ikke hva de gjør og har ingen følelse for konsekvensene. I Steinerpedagogikken er hjelpen mot en slik oppløsning å gjøre de unge kjent med tregreningstenkningen, det å bli bevist på hvilke områder frihet, likhet og brorskap hører hjemme, kan være en støtte for å utvikle en mer samlet personlighet

Denne artikkelen har gitt et lite innblikk i noen få sider av Steinerpedagogikken, det er ikke de sidene som er mest allment kjent, men det er kanskje sider som kan vise seg å bli viktige i det fremtidige arbeidet med å skape et bedre samfunn.

Stakkels mig?

Af Mads Leth Jørnø

Det er de andres skyld

Eleverne i de mindre klasser indrømmer sjældent, at de selv har været årsag til de lidelser, som de bliver udsat for af deres kammerater. Det er altid de andres skyld. Vi voksne kan godt se, at det ikke altid er tilfældet. Nogle gange er det tilfældet, men oftest er det ikke. Hvis man ser på os voksne fra et "højere" niveau, så har vi det oftest på samme måde. Vi er gode til at bortforklare vores forkerte handlinger, og vi kan altid finde en årsag, der ligger uden for os selv. Vi voksne elsker at ynke os selv, når vi møder besværligheder i livet, og vi har mange gode grunde til at sige "stakkels mig". Vi er ikke altid lykkelige og af og til føler vi os særligt hårdt ramt fra vore omgivelser. Da vi var børn blev vi ofte uretfærdigt behandlet. Tænk på alle de gange, hvor vi ikke blev forstået af vores omgivelser. Tænk på alle de fejltagelser, som vores uforstående lærere

Vi har jo alle mødt folk, der har værre skæbner end os selv og alligevel har de beholdt deres livsglæde. Det er altså ikke hvordan man har det, men hvordan man tager det, som det kommer an på.

udsatte os for. Tænk på alle de løgne, som vi er blevet fyldt med fra autoriteter, politikere m.v. Tænk på al den kærlighedsløse indoktrinering, som vi er blevet udsat for fra samfundets side.

Tænk på alle de mennesker, der på forskellige måder har skuffet os. Tænk på alle dem, der ikke har forstået os og endnu værre alle dem, der aldrig har prøvet på det. Tænk på alle de gange, hvor vi er blevet afvist, eller hvor man ikke har taget godt imod os. Derudover kan vi tænke på alle de fysiske og psykiske skavanker, som vi er blevet udstyret med fra naturens side. Tænk på alle de mænd / kvinder, der har svigtet os p.g.a. vores svagheder i såvel vores fysiske som i vores psykiske konstitution.

Kend dig selv

Vi kunne blive ved, men så måtte jeg skrive et stort digert værk. Vi kan konstatere, at det ikke er så underligt, at vi ikke altid er lige lykkelige. Vi har alle mødt fiaskoer og skuffelser i livet og det er sandsynligt,

at vi stadigvæk vil møde det i fremtiden. Vi har altså masser af grunde til at beklage os og sige "stakkels mig". Vi er, som vi er og vi kan ikke lade være med at være den, vi er. Som der stod på indskriften på templet i Delfi "Kend dig selv - så kender du guderne". Den eneste måde vi kan ændre verden på er ved at ændre os selv. Vi må selv lære medfølelsen at kende. Vi har alle et lille "forsvarsdepartement" inde i os selv, hvor vi af og til glemmer, at ufred med vores medmennesker ofte skyldes ubalance i vores egne tanker. Vi bliver nødt til at tilgive os selv og andre for, at vi kan komme videre. Vi skal elske GUD over alle ting og vores næste som os selv, før vi kan blive istand til at lukke op for kærligheden til andre mennesker. Det er en følelse som vi "almindelige mennesker" kan have svært ved at holde fast ved i vores daglige liv. Gennem åndsvidenskab, meditation og bøn kan vi momentvis komme i den tilstand af fred og lykke, hvor alle sorger og bekymringer er væk. Engang i fremtiden vil vi alle lære det, når vi har øvet os igen og igen.

Mennesket er den største magnet i verden

At være utilfreds er en nødvendighed i livets proces. Hvis vi altid var tilfredse, da ville vores udvikling gå i stå. Netop utilfredsheden stimulerer os til at udvikle os. Ja, den tvinger os til det, hvis vi ikke vil lide. Mennesket er den største magnet i verden. Vi tiltrækker alt det, der udvikler

forsættes på side 31 >>>

Det grønne spor

Miljøudstilling i København, 8.-11. juni 2000

- Hvordan skal vi bo?
- Hvad bliver vi mætte af?
- Hvordan kommer vi omkring?
- Og er der tilstrækkeligt med ressourcer?

Af Mads Eskesen

Det er kardinals spørgsmål på den miljøudstilling, der afholdes i den gamle Øksnehal i København fra 8.-11. juni. Her præsenteres de nyeste miljøaktiviteter fra såvel private, erhverv som officiel side. Det bliver den første årlige landsdækkende miljøudstilling med deltagelse af både græsrodde og firmaer og hvor det officielle Danmark giver sit besyv med i form af erfaringsudveksling og perspektiver for miljøarbejdet - lokalt som nationalt.

Hvad har en nørd og en økoist til fælles?

En del af Det Grønne Spor vil blive omdannet til en internet café "Netsumpen". Her kan gæsterne bruge lavenergi-computere til at besøge alverdens miljøsider på det store net for at finde viden og inspiration. Ud over de mange hjemmesider, findes der et hav af programmer til at lave grønne regnskaber, udregne miljøbelastninger og meget mere, som man også kan prøve af i Netsumpen.

Netsumpen bliver ikke bare en internet-café, hvor man selv må fare vild på nettet. Til hjælp med navigationen i Netsumpen er der et par erfarne kaospiloter, som vil udstikke pejlemærker for dem som har lyst til et godt råd.

Netsumpen præsenterer nogle af tidens nørd-koryfæer, som holder oplæg om miljø og teknologi, og forsøger at give bud på, hvad teknologien betyder for dagligdagen og miljøet.

Udstillingen finder sted netop som skolerne slutter, så der er flere gode grunde til en pinsetur til København. I den 5.000 m² store udstillingshal vil "Det Grønne Spor" summe af aktiviteter og værkstedsstemning. Spændende projekter og produkter præsenteres på udstillingen samt i workshops og foredrag, hvor eksperter og miljøildsjæle vil præsentere deres kompetente viden indenfor byøkologi, lokal Agenda 21, transport, økologiske madvarer, lokale affaldsløsninger samt udvikling af grønne jobs og grønne økonomier.

Den gamle Øksnehal på Halmtorvet i København

På pladsen uden for Øksnehallen arrangeres en række aktiviteter i samarbejde med DGI - Danske Gymnastik og Idrætsforeninger, der har til huse ved siden af Øksnehallen. Der vil blandt andet blive mulighed for at bygge med på en 20 meter lang vandrende skrotskulptur eller prøve kræfter på en naturlegeplads og på en med gammel-dags legeredskaber.

Læs mere på: www.detgrønnespor.dk

Eller ring til Det Grønne Spor på telefon: 35 37 36 36

Udstillingsområdet bliver inddelt i 6 temaområder:

Hvordan vil vi bo?

Bolig, Byggeri, Byfornyelse

I dette område vises alt fra nye mere miljøvenlige byggematerialer til eksempler på byplanlægning, der fremmer en mere bæredygtig udvikling.

Der bliver masser af eksempler på spændende boliger, som i form og opbygning er tænkt anderledes, lige fra selvbygger til boligselskab/byfornyeselskab.

Endelig vil området give bud på, hvordan vi lokalt kan bo og organisere os anderledes lige fra økologiske landsbyer til kvartersløftprojekter.

Hvor tager vi hen? Og hvordan?

Trafik, Transport, Turisme

Området behandler forskellige sider af den stadig stigende transport, af personer og gods, som vi alle er en del af.

Der vises forskellige mere miljøvenlige transportformer fra nye cyklertyper til alternative transportformer for gods. Fra rundt omkring i landet vises eksempler på hvordan der konkret udvikles nye initiativer, der reducerer transportbehovet, f.eks. samkøring og delebilsordninger.

Med eksempler vises hvordan vi gennem vores forbrugs- og produktionsmønstre påvirker transportbehovet.

Specielt vises eksempler på nye og anderledes ferieformer og turistmål.

Hvad bliver vi mætte af?

Økologisk jordbrug

- land/by-samarbejde

Området viser masser af eksempler på økologisk producerede fødevarer fra grøntsager, oste og kød til safter og vin.

Specielt behandles temaet med gen-teknologi.

Der vises eksempler på nye samarbejdsrelationer mellem land og by, blandt andet med forsyningsregioner, indkøbskæder og grøntsagsabonnementer m.m.

Hvordan har vi ressourcer nok? Også i fremtiden?

Energi, vand og affald

Området viser konkrete eksempler på teknik og metoder, der bidrager til at reducere ressourceforbruget, indenfor områderne energi, vand og affald.

Fra hele landet vises hvordan der lokalt er gennemført projekter, der reducerer ressourceforbruget, hvordan det er organiseret og hvilke teknikker som anvendes.

Endelig vises eksempler på planlægningsredskaber f.eks. grønne regnskaber og miljømæssigt råderum.

Hvad skal vi leve af?

Økonomi, beskæftigelse, uddannelse

I dette område vises en bred vifte af grønne formidlings- og uddannelsesinitiativer fra børnehaver og folkeskoler til universiteter.

Et andet tema er nye grønne jobs og beskæftigelsesinitiativer indenfor private virksomheder, kommuner, amter, fagforeninger, organisationer mm.

Området viser ligeledes hvordan de forskellige alternative bank- og finansieringsinstitutter, er vigtige brikker i arbejdet for en bæredygtig udvikling.

Hvad er skønhed?

Sundhed, mode, æstetik

I dette område vises eksempler på sunde og smukke ting for krop og sjæl.

Der bliver et stort udbud af miljøvenlige non-food produkter, lige fra tekstiler, kontorartikler, legetøj og hygiejneartikler til møbler.

Med bevist udnyttelse af lyset, vandet, ilden osv. vises produkter og løsninger, fra vandtrapper til smuk arkitektur, som er med til at øge livskvaliteten.

forsæt fra side 29 >>>

os. Vi har jo alle mødt folk, der har værre skæbner end os selv og alligevel har de beholdt deres livsglæde. Det er altså ikke hvordan man har det, men hvordan man tager det, som det kommer an på. Det er værd at tænke over. Det er altså vores tolkning af vores livsskæbne, der bestemmer om vi bliver lykkelige eller ej. Hvis det er tilfældet, så er ansvaret jo vores eget. Kan det virkelig passe, at den lidelse, som vi i såvel den ydre som i vores egen indre verden, har anklaget så mange mennesker for, at den har vi selv valgt – at den er vi selv den dybeste årsag til? For vores sind er det en frygtelig tanke, men for vores udviklingsvej er den måske ikke så dum endda. Hvis det er os selv, der vælger at være ulykkelige og betragte os selv som "offer" for omstændighederne, så er det jo også os selv, der har mulighed for at træffe nye valg. På den måde får vi pludselig magten og ansvaret for at forsøge at skabe den livslykke, som vi alle længes efter. Vi får friheden til selv at vælge. Der findes ingen andre, der kommer løbende og ser-

verer livslykken for os på et sølvfad. Vi må selv gøre en indsats. Det har også den fordel, at vi ikke behøver at være angst. Vi behøver ikke at frygte, at omverdenen og omstændighederne er årsagen til al vores elendighed. Herved får vi frigjort en masse energi, som vi kan bruge til at hjælpe andre mennesker. Ja, måske kan vi endog lære at bryde os om vores medvæsner. Teoretisk kan vi godt forstå, at det er os selv, der har ansvaret for vores egen skæbne, men det er fristende at skyde skylden over på andre mennesker. Hver gang vi skyder skylden og ansvaret væk for os selv og over på manden/konen, chefen, børnene o.s.v., da lærer vi ved vort eksempel vores børn at skyde ansvaret fra sig selv. Hvis vi derimod ønsker, at vores børn skal lære at tage ansvaret for deres eget liv, da bliver vi nødt til at se på os selv først. Vi må lære at turde bære ansvaret for vores egne handlinger, idealer, meninger m.v. Hver gang vi bevidst eller ubevidst forsøger at løbe fra vores ansvar, da ser vores børn, at det kan man godt gøre uden at det nødvendigvis får synlige konsekvenser. Den største gave vi kan give vores børn er,

at vi lærer at tage ansvaret for vores eget liv, selvom det er svært. Det er helt naturligt for børn, at de forsøger at skyde skylden fra sig selv og over på andre, men hvis de i deres hjem og i skolen bliver mødt af voksne, der forsøger at tage ansvaret for egne handlinger, da er der en stor sandsynlighed for, at børnene vil følge de voksnes eksempel. Vi kan kun udvikle os selv. Ingen kan gøre det for os. Andre kan hjælpe, de kan tænde gnisten og sørge for at flammen bliver så stærk, at den kan klare sig selv. Den vil måske med tiden finde sin egen drivkraft til at brænde.

*Når du søgende retter blikket
mod tilværelsens ånd,
da vil du finde dig selv
som frit menneske i skæbnefeltet.*

*Når du vender dig
bort fra verdenstilværelsen
og bare vil holde tankerne rettet
mod dagens ydre skin.
Da vil du fortabe dig
som menneskebillede
I skæbnespillet.*

Rudolf Steiner

Ferie- og kursusophold på Bornholm

Soldalen

Ferielejligheder
Blokhytter
Forskellige
samlingssteder

v. Isa Dam & Friedhelm
Gärtner
Mægårdsvej 4
DK - 3770 Allinge
Tel/Fax: (+45) 56 96 91 91

Stedet for institutions- og beboergrupper
Stedet for studiekredse, medarbejderkurser og borgerinitiativer

Stedet for voksne, børn og familier
"small is beautiful."
-plads til max. 28 personer
-økologisk køkken
-10 ha naturskønt område

"Enesminde"

familie ferie
lejrskole ophold
gruppe ophold

~ vi bor landligt og fredeligt på Nordbornholm med stort set alle de danske husdyr, de er tamme og til at klappe.

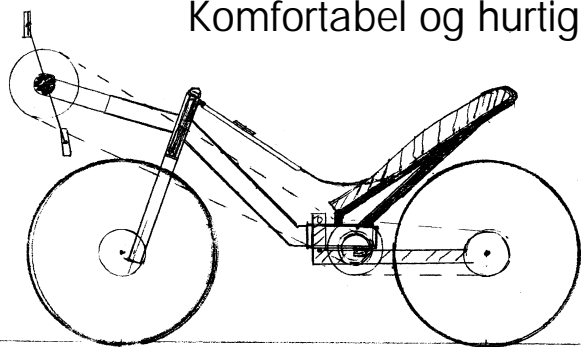
~ skov og marker til boldspil, bål, telt, ridning m.m.

~ ring gerne efter brochure
Line & Flemming
56 48 17 39

Liggecykel

- produceret i Nordjylland

Komfortabel og hurtig!

Teknisk:

Gear 3 x 5

Affjedring på baghjul

Hjulstørrelse 406 (20")

Justérbar benlængde

og sædeindstilling

Styring under sædet

Delbar under transport

2 års garanti

Første serviceeftersyn gratis

pris **7.500 kr**

rabat **-2.000 kr**

5.500 kr

Introduktionskampagne:

I anledning af produktionsstart i Nordjylland bliver de første 10 liggecykler solgt med hver 2.000 kr. rabat. Dermed får du en hurtig og komfortabel cykel for kun 5.500 kr.

Pro Cycle Design v/ Gert Kracke

Bratbjerg, 9460 Brovst, tlf. og fax 9823 5506

Pengene eller livet

Kursus på Søtoftegård den 11.06 - 17.06

- 🌐 Hvordan omgås vi penge?
- 🌐 Har du aldrig penge nok og føler du dig begrænset heraf?
- 🌐 Er du bange for at bruge penge, fordi du vil gemme reserver til uforudsete hændelser?

Kursusleder: **Henrik Mohr**, arbejder til dagligt teoretisk og praktisk med penge i Merkur.

Gæstelærer: **Birgit Olesen**, underviser i penge-, energi- og værdibegreber.

SØTOFTEGÅRD HØJSKOLE

Søtoftevej 76, 4100 Ringsted · Kontortlf. 57 80 11 70 · Fax 57 80 11 13

www.soetoftegaard.dk · E-mail: kontoret@soetoftegaard.dk

Nytt fra Cultura

Nye projekter

- Cultura har gitt et lån til en tsjekkisk stiftelse som skal kjøpe en landeiendom i Tsjekkia, for å bygge opp et Camphill sted. Bak initiativet står en norsk arbeidsgruppe ledet av Peter Nejteck, i samarbeid med Hogganvik Landsby. Det er stilt sikkerhet for prosjektet i Norge.
- Gårdbruker Lene K. Stangnes har fått lån for å overta familiegården "Sørgarden". Gården skal legges om til økologisk drift.
- For øvrig er det gitt lån til videre utbygging av skoleinternatet Bikuben ved Hurum videregående Steinerskole.

Cultura i media

Første nummer av Pengevirke har fått positiv omtale i flere aviser og magasiner, dette har ført til hyggelige henvendelser

fra interesserte, som ikke på forhånd har hatt kjennskap til Cultura.

Redd Barna har skrevet en artikkel om Cultura og "Redd Barna kontoen" i sin medlemsavis, som har et opplag på 120.000. Vi takker for omtalen!

I januar ble det sendt et innslag om Cultura i programmet Metropolis Live. Banksjef Svein Berglund stilte sporty "på direkten" fra kafe Børsen i Oslo. Kanal Metropolis er en forholdsvis ny TV-kanal, med hovedtyngden av seerne i aldersgruppen 20-30 år. I løpet av dagene etter fikk vi flere henvendelser med prosjektforslag og positive tilbakemeldinger.

Valg til forstanderskap og styre

På forstanderskapets møte 28.02.00 ble Arne Øgaard gjenvalgt til leder for forstanderskapet og Lars Hektoen til nestleder. Alf Bugjerde ble gjenvalgt som styremedlem og nestleder av styret for nye to år. Ragnar O. Karem ble valgt som kommunens representant til styret. Som varamed-

lemmer til styret ble valgt: Turid Gravdal, Helle Rosenvinge, Svein Helge Storødegård. Vararepresentant for kommunens representant: Helga Strømme.

Godt arbeidsmiljø

Cultura Sparebank har hatt besøk fra Arbeidstilsynet, som skulle undersøke hvordan vi arbeider med helse, miljø og sikkerhet. Resultat: Ingen anmerkninger. Cultura var etter det vi har fått opplyst første bedrift i år, der de ikke fant noen forhold å kritisere.

Vi gratulerer Stian Torstenson!

Stian Torstenson (24) i Cultura har mange talenter. Sammen med gruppen "Palace of Pleasure" har han fått Spellemannsprisen i klassen for Dance. Det er andre gang gruppen har fått en Spellemannspris. Når Stian ikke spiller, treffes han i resepsjonen på Cultura. Han er en sentral person i kundeavdelingen.

Nyt fra Merkur

Kunde til kunde

Vi har alltid vidst det - at den bedste reklame er, når eksisterende kunder taler positivt om deres bank. Det forudsætter at kunderne taktisk har noget godt at fortælle om.

Her først på året udsendte Merkur en opfordring til eksisterende kunder - vedlagt 2 stk. af vores nye lille folder. I løbet af året, vil det vise sig om denne lille kampagne har båret frugt. Hvis nogle har brug for flere brochurer kan de rekvireres ved henvendelse til en af vore afdelinger.

Webbank

- er et computer-bankprogram udviklet til private til brug på internettet. Med dette program kan man klare en stor del af sine bankforretninger via computer - og dermed være uafhængig af arbejdstider og åbningstider.

Webbank, der er forsynet med 'elektronisk underskrift' kan det samme som PC-bank og ydermere får man mulighed for at handle på nettet.

Via internettet kommer man til Merkurwebbank ved at taste www.merkurwebbank.dk og med brugernavn og adgangskode kommer man ind i systemet.

Det betyder, at der ikke skal installeres et program på egen computer. Det ligger ude på nettet.

Og så beklager vi meget, at de kunder, der anvender Macintosh computer (i modsætning til PC), ikke kan benytte webbank. Hvis der alligevel blandt vore kunder er Mac-brugere, som har held til at tage systemet i anvendelse - så hører vi meget gerne om det.

84.000 kr. til WWF

Kontosamarbejdet med WWF (Naturkonto) betød, at Merkur ved udgangen af 1999 kunne bidrage med 84.483 kr. til WWF's arbejde. Der er nu ialt 538 Naturkonti med et samlet indestående på godt 6 mio. kr.

50.000 kr. til Red Barnet

Kontosamarbejdet med Red Barnet betød at Merkur ved udgangen af 1999 kunne bidrage med 50.960 kr. til det arbejde for verdens vanskeligst stillede børn, som Red BArnet udfører. Ialt 226 Red Barnet konti er der oprettet med et samlet indestående på 4 mio. kr.

Selv om dette i det store perspektiv er beskedne beløb, mener vi, at samarbejdet har sine berettigelse. Glædeligt er det også, at Cultura har etableret tilsvarende støttekonti i samarbejde med de respektive afdelinger af WWF og Red Barnet i Norge. Vi kan derfor kun opfordre vores kunder til at spare på en Red Barnet konto eller en Naturkonto - og husk: det er en oplagt

gaveide til et barn eller barnebarn. Opret kontoen i barnets navn og lav en fast overførsel. Så bliver det til glæde for flere.

Merkurs årsregnskab 1999

Vi har vedhæftet Merkurs årsregnskab 1999 i forkortet udgave i dette blad til vores danske læsere. Det komplette regnskab kan rekvireres ved henvendelse til en af vore afdelinger. Om regnskabet skrev pressen bl.a.: Kundeboom i bæredygtig bank.... kom ud af 1999 med en vækst på over 20 pct..... hver tredje kunde er andels-haver i banken.... vækst i balancen på 24 pct..... Fra 219 mio. kr. i 1998 til 271 mio. kr. i 1999....

Ny adresse på Merkurs repræsentationskontor i Hamborg:

Merkur, Grosse Strasse 133, D-21075 Hamborg, Tlf: 0049 40 38 70 60, Tlf: 0049 40 76 10 19 80, Telefax: 0049 40 76 10 19 90

B-andele

Den aktuelle kurs på Merkurs B-andele er 102,55

NyeBØGER

Flygtninge i Europa

Af Bent Østergaard, Gyldendal. 72 sider. Kr. 122,- excl. moms.

Bogen fortæller flygtningenes historie fra zarens Rusland til Kosova og samtidig belyses nogle af de problemstillinger, som gang på gang vanskeliggør den nødvendige hjælp? Bogen er skrevet med henblik på undervisning, lettilgængelig og rigt illustreret.

ISBN 87-00-39958-2

Mod en humanistisk politik, Poul Bjerre, humanist og filosof.

Af Birte Bech-Jørgensen og Erik Christensen.

Aalborg Universitetsforlag, 203 sider, Kr. 230,-

Poul Bjerre nærrede et inderligt ønske om at skabe nye fællesskaber til afløsning for de gamle landsbyfællesskaber. Han var en af de første i Danmark, der seriøst tog fat på opgaven.

ISBN 87 7307 636 8

2000 blade fra børn og unge

Red. Bjørn Døssing, Klematis. En samling af digte fra børn og unge i anledning af den landsdækkende kampagne for "Plant et træ", som blev afviklet "ved slutningen af forrige århundrede". Ved overgangen mellem de to årtusinder var det tanken, at der ved alle landets skoler, institutioner og højere læreranstalter skulle plantes et egetræ. Samtidig blev børnene og de unge opfordret til at skrive et digt eller lave en tegning, hvor de gjorde sig tanker om fremtiden. Resultatet – de to tusinde bidrag – er et monument for ungdommen og en kærlig hilsen til år 2000.

ISBN 87 7905 282 7

Come on, let's twist

af Poul Bjerre Andersen

Beretningen om en ung mands visionære oplevelse på en tur til Canada i 1963.

Eget forlag. 85,- kr. inkl. forsendelse.

Henvendelse tlf. 86 42 00 49.

ISBN 87-987845-0-1.

Til salg i Levefællesskabet Hertha

Velindrettet udsigtslejlighed
i et aktivt landsbymiljø i
Herskind ved Galten (18 km fra Århus)

En helt ny andelslejlighed på 72 m² er til salg.
Lejligheden indeholder stue med køkkenafdeling, 3 værelser,
bad og gang. Der er en storslået udsigt fra 2 terrasser – en mod
syd og en mod vest.
Beliggende midt i landbyens »hovedstrøg«.
Nettohusleje: ca. kr 5.400 + forbrug.
Udbetaling: kr 36.000.
Kontakt Helle Kofoed og Niels Erik Boesen, Funder Bygade 4,
Tlf. 86 85 16 32 eller 86 85 13 70.

Cultura Sparebank – er en alternativ bank for deg som er optatt av temaer som: alternativ økonomi – grønn økonomi – ny økonomi.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre vekst- vilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljø- rettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe nærkontakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egennyttens drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske lande og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 80 mio. NOK. Rundt 1000 kunder og 6 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 5000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner, har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlåns politik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkurs har i øjeblikket en balance på omkring 250 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 180 mio. udgør de almennyttige, samfundsgavnige projekter ca. 80%. De øvrige er udlån til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 21 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København samt et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder.

Bidrag ydere

Ilona Bechsgaard, p.t. Cape Town, Sydafrika. F. 1955. Uddannet psykoterapeut med tillægsuddannelser i konfliktløsning, konfliktmægling og Ikke Voldelig Kommunikation. Mor til fire børn. I øjeblikket på et 8 måneders ophold i Sydafrika med sin kæreste og de to yngste børn på 13 og 15 år. De går på Constantia Waldorf School i Cape Town. Motivet til rejsen har været ønsket om at opleve en anden kultur, et andet sprog, at være med i det nye, som begyndte med apartheids afskaffelse og Mandelas frigivelse og så ville vi gerne prøve at bo i et land, der er varmere end Danmark.

Borgny Berglund, Oslo. Født 1936. Arbejder med barn og ungdom for Oslo Barnevern. Medlem av rådet i Cultura Forum.

Carl Christensen, Tranum v. Brovst. F. 42. Kultursociolog. Flyttede sammen med sin familie fra Sjælland til Torslev i begyndelsen af 70'erne, hvor de købte Købmandsgården. I samarbejde med hans kone, Inge, skabte de her et af landets første socialpædagogiske kollektiver for psykisk udviklingshæmmede. Carl er en aktiv ildsjæl, som også er initiativtager til både Skovsgård Hotel og Råd & Dåd. Carl er formand for Skovsgård Hotels bestyrelse og daglig leder af Råd & Dåd. Råd & Dåd har sammen med Brovst Daghøjskole taget initiativet til et humanitært hjælpeprojekt for psykisk handicappede børn i Litauen. Carl underviser lejlighedsvis på den sociale kandidatuddannelse på Aalborg Universitet og er en meget brugt foredragsholder.

Thomas Friisholm, Holbæk. F. 49. Uddannet billedkunstner fra Kunstakademiet i København, 70-77. Underviser på Kunsthøjskolen i Holbæk. Har udstillet i Danmark, Sverige, Belgien og Japan. Arbejdede fra 77-80 med teaterscenografi. Aktiv musiker, sanger og komponist.

Erik Vestergaard Grootveld, Egå. F. 1973 i Holland; dansk gift; bosiddende i Danmark siden 1989; far til to børn – den yngste endnu ikke født. Næsten færdiguddannet cand.mag. i filosofi og samfundsfag. Tjener penge ved at pudse vinduer. Bruger penge ved at eksperimentere med parallelproduktion af juletræer og æg/fjerkræ.

Hans Jørgen Høines, Tølløse. F. 1945 i Norge. Forfatter og lærer. Har udgivet fem bøger i Norge og tre i Danmark. Er uddannet i religionsvidenskab og idéhistorie. Underviser fast ved Statens Teaterskole i København og virker som foredragsholder i Danmark og i Norge.

Karsten Højen, Ny Skovsgård v. Brovst. F. 53. Uddannet maskinarbejder. Forstander for Brovst Daghøjskole og semiprofessionel tryllekunstner og gøgler (Troldmanden Store Kassa). Kunstnerisk leder for spillestedet Skovsgård Hotel og sidder med i hotellets bestyrelse. Medlem af Nordjyllands Amts Musikudvalg, og arrangerer koncertturneer for bands og solister indenfor genrene folkemusik, verdensmusik, jazz og blues. Spiller selv bas i et bluesband. Hans hjerte brænder for socialt og kulturelt arbejde og har gennem tiderne taget initiativ til mange projekter. Bl.a. div. festivaler, Brovst Musikforsyning m.m.

Rasmus Højen, Brovst. F. 75. Uddannet smed. Indgår sammen med Carl Christensen og Klaus Thellufsen i det socialpædagogiske arbejde for såkaldte marginaliserede unge i Råd & Dåd bl.a. omkring dyrkning og salg af økologiske grøntsager, på abonnementsbasis. Leder af Ungdomsklubben Leifig. Har sammen med Klaus Thellufsen taget initiativ til „Ungdomsmusikken i Brovst“. Ansvarlig for et "frivilligt motorlære projekt" for områdets foreningsløse unge. Upcomming ildsjæl, som på et kommunalt

møde om ungdomspolitik, fik dette skudsmål: „Hvis Emil fra Lønneberg ikke havde Anton, så var han ingenting. Vi har også lokalt brug for Anton'er - som f.eks Rasmus Højen“.

Kjell Helge Johansen, Trondheim. F. 1952. Uddannet adjunkt, barnevernspedagog, håndverker og musiker. Har arbejdet 17 år i Steinerskolen og 4 år indenfor helsevern for psykisk udviklingshæmmede. Var med på å etablere Cultura.

Mads Leth Jørnø, Lærer og exem. art i pædagogik. Klasselærer i 2. klasse på Rudolf Steiner Skolen på Midtsjælland. Har tidligere været klasselærer i 9 år på Michael Skolen i Hjortespring.

Søren Meinert, Hjortshøj v. Århus. F. 1978. Starter læreruddannelsen i september 2000. Aktiv i Landsforeningen Natur og Ungdom siden 1996, først som leder i en Naturklub, siden som ansat på landskontoret og fra slutningen af 1999 næstformand. Er sideløbende aktiv som formand i Youth and Environment Europe, hvor unge fra 32 europæiske lande mødes omkring natur og miljø.

Simon Nyborg er 20 år, og er efter afsluttet studentereksamen blevet udstationeret på STS's kontor i Roskilde som militærnægter.

Kristina Parow, Trondheim F. 1969, har sin uddannelse fra Norges landbrukshøgskole. I 1995 skrev hun en opgave som siden tjente som udgangspunkt for "Levende skule". Siden den tid har hun været med på å udvikle og å drive dette prosjektet. Hun har også bidratt til oppstart av kurs for bønder og lærere i det antroposofiske miljøet. Parallelt studerer hun sang.

Matthias Posthuma, Svanholm. er født 1964. Uddannet fysiklaborant. Har vært SCI-aktivist siden 1982, fra 1987 til 1989 som tysk militærnægter i Danmark. 1988 har jeg gendannet den danske gren af SCI, som har eksisteret fra 1946 - 1980. Har boet i Svanholm Kollektiv i alt i 9 år, siden 1999 direktør på Svanholm Træemballage.

Klaus Thellufsen, Ryå v. Brovst. F. 52. Uddannet tjener. Har de seneste år arbejdet på Nordvestjysk Energicenter for Vedvarende Energi. Er nu ansat i Råd & Dåd og initiativtager til Ungdomsmusikken i Brovst. Han er ligeledes en aktiv ildsjæl med et varmt og engageret socialt hjerte. Han er en dygtig organisator og er altid meget opmærksom på sine omgivelser. Demokratisk og indfølelse af sind og viser altid stor respekt for dem han samarbejder med - såvel de unge som hans professionelle samarbejdspartnere.

Ole Uggerby, Vraa. F. 1952. Uddannet arkitekt og planlægger fra Århus Arkitektskole. Ansat ved Sindal kommune som planlægger i 6 år. Et par års erfaring fra tegnestuearbejde i Camphill, Skotland og fra Järna, Sverige. Har undervist periodisk i overskolen på Steinerskolerne i Hjørring og Aalborg. Ansat ved Merkur i Aalborg siden 1991.

Arne Øgaard, F.1952. Leder av Forstanderskapet i Cultura Sparebank. Arbejder på Steinerskolens videregående trinn i Moss, hvor han har vært siden 1986. Uddannet adjunkt med Cand. mag. i realfag og er ernæringsfysiolog. 3 års praksis i et biologisk-dynamisk jordbrukskollektiv. Redaktør i tidsskriftet Herba 1984-89. Har utgitt boken Hyperaktive barn og tilsetningsstoffer på Regnbueforlaget, 1985 og har holdt mange foredrag og skrevet tallrike artikler i aviser og tidsskrifter om pedagogikk, årstidsfester, landbruk, ernæring og samfunns- og erkjennelsesprosmål.

Jannike Østervold, Oslo. F. 1956. Utdannet bankøkonom, sosialøkonom fra Universitetet i Oslo, og i ferd med å avslutte utdanning som sangpedagog. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998.

“Vores tid er en vanskelig tid at leve i for unge mennesker; den gør det ikke nemt at finde sig selv.”

Se side 22